

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140. — ΤΗΛ. 721.8308 | 1/15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1983 | ΑΡΙΘ. 1-2

Η ΚΟΠΗ ΤΗΣ ΑΓΙΟΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΑΣ

Ο Μακ. Ἀθηνῶν κ. Σεραφεὶμ κόβει τὴν Ἀγιοβασιλόπιττα στὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῇ. Δεξιὰ ὁ ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Ἀπόστολος Κακλαμάνης.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἡ κοπή τῆς Ἀγιοβασιλόπιττας. — Ε. Δ. Θ., Ἡ φροντίδα γιὰ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. — Ἰω. Χρυσοστόμου, Ἡ δύναμη τῆς Ἐκκλησίας. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Οἱ καιροὶ τῆς λατρευτικῆς προσευχῆς στὶς «Ἀποστολικὲς Διαταγές». — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ἀλεξ. Σταυροπούλου, Δέκτορος Θεολογικῆς Σχολῆς, Ποιμένες καὶ χιουμόρ. — Βασ. Μουστάκη, Ἡ περιπέτεια τοῦ Ἰωάνᾶ. — Ἀγγελικῆς Ζησίμου, θεολόγου - ψυ-

χιατροκοινωνικῆς λειτουργοῦ, «Συνειδησιακὲς ἀνησυχίες» (SCRUPULE). — Ι. Μ. Χατζηφώτη, Ἀρκάδι, δόξα τῆς Κρήτης, Περγαμηνὴ τῆς Ρωμοσύνης. — Μαρίας Κουτρίκη-Μπάκου, θεολόγου - φιλόλογου, Οἰκογένεια καὶ ἐργασία στὸ πρόσωπο τῆς χριστιανῆς μητέρας. — Ἐπίκαιρα.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰαοῦ 1 — Ἀθῆναι 140. Προϊστ. Τυπογραφείου Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου

Τὸ πλοῖο αὐτό, ἡ Ἐκκλησία, δὲν ἔχει κατασκευασθῆ γιὰ χάρις μας ἀπὸ σανίδα, ἀλλ' ἔχει συναρμολογηθῆ ἀπὸ τίς θείες Γραφές, οὔτε τ' ἀστέριον τὸ ὀδηγοῦν ἀπὸ πάνω, ἀλλὰ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ Χριστός, διευθύνει αὐτὸ τὸ ταξίδι γιὰ χάρις μας καὶ καθόμαστε στὸ τιμόνι, περιμένοντας, ὄχι τὸ ζέφυρο νὰ φυσήσῃ ἀπ' ἀλά, ἀλλὰ τὴν ἠσυχὴ αὔρα τοῦ Ἁγ. Πνεύματος.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ γαλήνιο λιμάνι.

Ἀξιοθαύμαστο ἰατρεῖο εἶναι τὸ Διδασκαλεῖο τῆς Ἐκκλησίας, ἰατρεῖο πνευματικὸ, ὅπου γιαιτρεύονται τοῦ νοῦ τὰ ἀμαρτήματα. Τὸ δὲ φάρμακο τῶν ἀμαρτημάτων εἶναι ὁ Θεὸς λόγος.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι τοῖχος, οὔτε ὀροφή, ἀλλὰ πίστις καὶ ζωή.

Τίποτε δὲν εἶναι πιὸ δυνατὸ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ὦ ἄνθρωπε. Ἄν πολεμῶς μὲ ἄνθρωπο, ἢ θὰ νικήσῃς, ἢ θὰ νικηθῇς, ἀν ὅμως πολεμᾷς τὴν Ἐκκλησία, εἶναι ἀδύνατο νὰ νικήσῃς. Ὅ,τι ὁ Θεὸς ἴδρυσεν, ποιὸς δοκιμάζει νὰ τὸ σαλέψῃ; Δὲν ξέρεις τὴ δύναμή Του; «Ἐνα βλέμμα ρίχνει στὴ γῆ καὶ τὴν κάνει νὰ τρέμῃ». Διατάζει καὶ ὅσα σαλεύουν στερεώνονται. Ἄν τὴν πόλη, ποὺ σείεται κράτησε ὀρθία, πολὺ περισσότερο μπορεῖ νὰ κρατήσῃ ὀρθία τὴν Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι πιὸ δυνατὴ ἀπὸ τὸν οὐρανό. «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, τὰ δὲ λόγια μου δὲν θὰ παρέλθουν». Ποιά λόγια; «Σὺ εἶσαι ὁ Πέτρος καὶ σ' αὐτῆ μου τὴν πέτρα, τὸ ῥάχο τῆς πίστεώς σου, θὰ κτίσω τὴν Ἐκκλησία μου, ὁ δὲ θάνατος καὶ οἱ πονηρὲς δυνάμεις δὲν θὰ τὴν κατανικήσουν». Ἄν δὲν πιστεύῃς στὰ λόγια, πιστεῦε στὰ ἔργα. Πόσοι τύρανοι θέλησαν νὰ νικήσουν τὴν Ἐκκλησία; Πόσα τηγάνια, πόσα καμίνια, δόντια θηρίων, ἀκονισμένα σπαθιά; Καὶ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Ποῦ εἶναι ὅσοι τὴν ἐπολέμησαν; Δὲν ἀκούονται πιά καὶ ξεχάσθηκαν. Ποῦ δὲ ἡ Ἐκκλησία; Λάμπει πιὸ πολὺ καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Η ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ

ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἀναφερόμενος στὴν ἀποστολὴ τῶν ἱερέων, λέγει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἐξῆς:

«Δὲν εἶναι ἔργο μας ν' ἀσχοληθοῦμε γιὰ τὴ διαχείριση σιταριοῦ ἢ κριθαριοῦ. Οὔτε πρόκειται νὰ φροντίσουμε γιὰ βώδια καὶ πρόβατα. Οὔτε ἡ σκέψη μας τώρα στρέφεται σὲ ἄλλα τέτοια (ὄλιγά) πράγματα. Τώρα πρέπει νὰ φροντίσουμε γι' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Γιατὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν μακάριο Παῦλο, εἶναι σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πρέπει αὐτός, στὸν ὁποῖο ἔχουν ἐμπιστευθῆ τὸ σῶμα αὐτό, νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ πολλὴν εὐεξία καὶ ἀκαταγώνιστη ὁμορφιά, κωπιάζοντας προσεκτικὰ τριγύρω του παντοῦ, μήπως τυχὸν κάποια κηλίδα ἢ ρυτίδα ἢ κάποιο ἄλλο τέτοιο ψεγάδι καταστρέφῃ ἐκεῖνη τὴν εὐρωστία καὶ ὁμορφιά. Γιατὶ καὶ τί ἄλλο ἀνώτερο ὑπάρχει ἀπ' τὸ νὰ προσπαθῆ κανεῖς, ὅσο εἶναι δυνατὸ στὸν ἄνθρωπο, νὰ ἀναδεικνύῃ τὸ σῶμα αὐτὸ ἀντάξιο τῆς ἀσπίλης καὶ μακάριας κεφαλῆς, ποὺ βρῖσκεται ἐπάνω του; Γιατὶ, ἂν γι' αὐτούς, ποὺ φροντίζουν μὲ ζῆλο γιὰ τὴν ἀθλητικὴ εὐεξία εἶναι ἀναγκαῖα καὶ οἱ ἰατροὶ καὶ οἱ γυμναστὲς καὶ ἡ φροντισμένη δίαιτα καὶ ἡ συνεχῆς ἄσκηση καὶ μύριες ἄλλες προσεκτικὲς φροντίδες (γιατὶ καὶ μὴ τυχὸν ἀπροσεξία σ' αὐτὰ ἀναποδογυρίζει καὶ καταστρέφῃ ὅλα): αὐτοὶ ποὺ τοὺς ἔλαχε ὁ κληρὸς νὰ φροντίζουν γιὰ τὸ σῶμα αὐτὸ (τοῦ Χριστοῦ), ποὺ ἔχει τὴν ἀγωνιστικὴν ἄθλησίν του ὄχι πρὸς σῶματα, ἀλλὰ πρὸς ἀόρατες δυνάμεις, πῶς θὰ μπορέσουν νὰ τὸ διατηροῦν ἀκέραιο καὶ ὑγιές, ἐὰν δὲν ξεπερνοῦν πολὺ τὴ (συνηθισμένη) ἀνθρώπινη ἀρετὴ καὶ ἐὰν δὲν γνωρίζουν καλὰ κάθε θεραπεία, ποὺ εἶναι κατάλληλη γιὰ τὴν ψυχὴ;» (Migne Ἐ.Π. τόμ. 48, στ. 665).

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ἱεροῦ πατρὸς ὑπενθυμίζουν καὶ ἐξοχῆν σιτοὺς κληρικούς, δι' ἀφ' ἑνὸς πρέπει συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως νὰ φροντίζουν μὲ τὴ βοήθεια τῆς Θ. Χάριτος νὰ εἶναι «καινὴ κτίσις» ἐν Χριστῷ, γιὰ νὰ ξεπερῶναι τὰ μέτρα τῆς συνηθισμένης «οὐμανιστικῆς» ἠθικῆς ζωῆς, κι' ἀφ' ἑτέρου νὰ ἔχουν ἐπιμέλεια, γιὰ νὰ μελετοῦν καὶ νὰ ἐνημερῶνται στὴ σύγχρονη ποιμαντικὴ θεραπευτικὴ.

Ε. Δ. Θ.

ΟΙ ΚΑΙΡΟΙ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΣΤΙΣ “ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΓΕΣ,”

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀξιόλογη εἶναι ἡ μαρτυρία τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» γιὰ τοὺς καιροὺς τῆς λατρευτικῆς προσευχῆς: «Εὐχὰς ἐπιτελεῖτε ὄρθρου καὶ τρίτῃ ὥρᾳ καὶ ἕκτῃ καὶ ἑνάτῃ καὶ ἑσπέρα καὶ ἀλεκτοροφωρίᾳ»³⁵.

Ἡ εὐχαριστία τοῦ ὄρθρου ἐπιβάλλεται γιὰ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Κύριος μᾶς χάρισε τὸ φῶς «παράγαθὸν τὴν νύκτα καὶ ἐπαγαθὸν τὴν ἡμέραν»³⁶.

Οἱ εὐχῆς κατὰ τὴν τρίτῃ ὥρᾳ ἀναφέρονται στὴν καταδικαστικὴ ἀπόφασις τοῦ Πιλάτου γιὰ τὸν Κύριον³⁷.

Ἡ ἕκτῃ ὥρᾳ ἀναφέρεται στὸ ὅτι ὁ Κύριος ἐν αὐτῇ ἐσταυρώθη³⁸.

Ἡ ἑνάτῃ ὥρᾳ ὑπενθυμίζει τὸ ὅτι κατὰ τὴ Σταύρωσις «τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεώχθησαν» (Ματθ. κζ', 51). Κατὰ τὴν ὥρᾳ αὐτῇ «πάντα κελίητο τοῦ δεσπότης σταυρουμένου, φρίττοντα τὴν τόλμαν τῶν δυσσεβῶν Ἰουδαίων, μὴ φέροντα τοῦ Κυρίου τὴν ὕβριν»³⁹.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν ὀφείλονται εὐχαριστίαι στὸν Θεόν, «ὅτι ἡμῖν ἀνάπαυσιν ἔδωκεν τῶν μεθημερινῶν κόπων τὴν νύκτα»⁴⁰.

Οἱ εὐχῆς κατὰ τὴν ὥρᾳ τῆς «ἀλεκτροφωρίαν» ἀναφέρονται στὸ ὅτι ἡ ὥρᾳ αὐτῇ «ἐδαγγελίζεται τὴν παρουσίαν τῆς ἡμέρας εἰς ἐργασίαν τῶν τοῦ φωτὸς ἔργων»⁴¹.

Στις «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς» χρησιμοποιεῖται μιὰ μορφή τῆς «Μεγάλῃς Δοξολογίας», ἡ ὁποία κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ ὑπὸ διάφορες μορφὰς ἀπαντᾶται σὲ ὅλους τοὺς λειτουργικοὺς τύπους τῆς Ἀνατολῆς⁴². Ἡ μορφή αὐτῆ τῆς Δοξολογίας ἔχει ὡς ἐξῆς: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ. β', 14). Αἰνοῦμέν Σε, ὑμνοῦμέν Σε, εὐλογοῦμέν Σε, δοξολογοῦμέν Σε, προσκυνοῦμέν Σε διὰ τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως, Σε τὸν ὄντα Θεὸν ἀγένητον ἕνα, ἀπόσιτον μόνον, διὰ τὴν μεγάλην Σου δόξαν, Κύριε βασιλεῦ ἐπουράνιε, Θεὲ Πάτερ παντοκράτορ· Κύριε ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀμόμου ἀμνοῦ, ὃς αἶρει τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. α', 29), πρόσδεξι τὴν δέησιν ἡμῶν, «ὃ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ» (Ψαλμ. οθ', 2), ὅτι Σὺ μόνος ἅγιος, Σὺ μόνος Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς τοῦ Θεοῦ πάσης γενετῆς φύσεως, τοῦ Βασιλέως ἡμῶν, δι' οὗ Σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας»⁴³.

“Ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀκολοῦθία τοῦ ἐσπερινοῦ⁴⁴, «μετὰ τὸ ρηθῆναι τὸν ἐπιλύχνιον ψαλμὸν (ρμ', 1 ἐξ.) προσφωνήσῃ ὁ διάκονος ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων καὶ χειμαζομένων καὶ τῶν φωτιζομένων καὶ τῶν ἐν μετανοίᾳ»⁴⁵. Μετὰ τὴν ἀπόλυση αὐτῶν «ὁ διάκονος ἐρεῖ: “Ὅσοι πιστοί, δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου, καὶ μετὰ τὸ προσφωνῆσαι αὐτὸν τὰ τῆς πρώτης εὐχῆς ἐρεῖ: Σῶσον καὶ ἀνάστησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, διὰ τοῦ Χριστοῦ Σου· ἀναστάντες αἰτησώμεθα τὰ ἔλεη τοῦ Κυρίου καὶ τοὺς οἰκτιρισμοὺς αὐτοῦ, τὸν ἄγγελον τὸν ἐπὶ τῆς εἰρήνης, τὰ καλὰ καὶ τὰ συμφέροντα, χριστιανὰ τὰ τέλη, τὴν ἐσπέραν καὶ τὴν νύκτα εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον, καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀκατάγνωστον αἰτησώμεθα· ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ζῶντι Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παραθώμεθα»⁴⁶.

35. Βιβλίον Η', κεφ. 34: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 165.

36. Ἀδτόθι.

37. «Τρίτῃ δέ, ὅτι ἀπόφασιν ἐν αὐτῇ ὑπὸ Πιλάτου ἔλαβεν ὁ Κύριος» (Ἐνθ' ἀνωτ.).

38. Ἀδτόθι.

39. Ἐνθ' ἀνωτ.

40. Ἀδτόθι.

41. Ἐνθ' ἀνωτ.

42. B. Altaner, Patrologie, Leben, Schriften und Lehre der Kirchenväter⁵, Freiburg 1958, σ. 49.

43. Βιβλίον Ζ', κεφ. 47: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 137.

44. «Ἐσπέρας γενομένης συναθροίσαι τὴν ἐκκλησίαν, ὃ ἐπίσκοπος» (Βιβλίον Η', κεφ. 35: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2 σ. 166).

45. Ἐνθ' ἀνωτ.

46. Βιβλίον Η', κεφ. 35-36: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 166.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Του κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητού Παν/μίου Θεσσαλονίκης

409. Στο γάμο ψάλλονται ἄσχετα ἢ σχεδὸν ἄσχετα τροπάρια. Δὲν ὑπάρχουν ἄλλα εἰδικὰ γιὰ τὴν ἀκολουθία αὐτὴ ἢ ἂν δὲν ὑπάρχουν γιὰτὶ νὰ μὴ γραφοῦν νέα γιὰ νὰ διακοσμεῖται σωστά ἡ τέλεσις τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ; (Ἐρώτησις Πανοσιολ. Η. Χ.).

Μὲ τὸ θέμα αὐτὸ ἀσχοληθήκαμε παλαιότερα ἐξ ἀφορμῆς ἄλλων ἐρωτήσεων (βλ. κυρίως τίς ὑπ' ἀριθμ. 96 καὶ 98-99 ἐρωτήσεις) καὶ πρόσφατα (ἐρώτησις ὑπ' ἀριθμ. 348).

Δὲν ὑπάρχει πράγματι εἰδικὴ ὕμνογραφία γιὰ τὸ γάμο. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἱστορικὰ ἀπὸ τὴν λειτουργικὴ δομὴ καὶ προέλευσι τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς, ποὺ εἶναι καθαρὰ ἐνοριακὴ. Οἱ μοναχικὲς ἀκολουθίες διακρίνονται γιὰ τὸ πλῆθος τῶν τροπαρίων ποὺ ἐνωματώθηκαν σ' αὐτὰς ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς ὕμνογράφους, ποὺ ἦσαν κυρίως μοναχοί. Ἦταν φυσικὸ τὸ θέμα τοῦ γάμου νὰ μείνῃ ἔξω ἀπὸ τὰ ἐνδιαφέροντα γι' αὐτοὺς θέματα. Οἱ ἐνοριακὲς ἀκολουθίες ἔχουν σχεδὸν μόνο ψαλμοὺς ἢ πολὺ σύντομους καὶ εὐκόλους ὕμνους, ποὺ μπορεῖ νὰ τοὺς καταλαβαίῃ, νὰ τοὺς ἀπομνημονεύῃ καὶ νὰ τοὺς ψάλλῃ ὁ λαός. Τέτοια στοιχεῖα ἔχει ἀρκετὰ ἡ ἱερολογία τοῦ γάμου, ἔστω κι ἂν μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ἀπόνησαν σήμερα. Ἄν ἀξιοποιηθοῦν τῆς δίδου ἀρκετῆ βιβλικῆς διακόσμησης. Π.χ. ὁ εἰσοδικὸς ψαλμὸς 127ος «Μακάριοι πάντες οἱ φοδοῦμενοι τὸν Κύριον...» μὲ τὸ πανηγυρικὸ σύντομο ἐφύμνιο «Δόξα σοι, ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι», ὁ ὠραῖος στίχος «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα καὶ τιμὴ στεφάνωσόν αὐτοὺς» (πρὸ βλ. Ψαλμ. 8,66), τὸ προκείμενο (Ψαλμ. 20, 46-5), τὸ ἀλληλουαῖο (Ψαλμ. 11,8) καὶ τὸ θεομητορικὸ κοινωνικὸ «Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι...» (Ψαλμ. 115,4).

Ἡ ἐπικρατῆσις ὁμοῦ τῶν τροπαρίων στίς ἄλλες ἀκολουθίες δημιούργησε μιὰ ἐξοικείωσι καὶ ἀγάπη τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτά. Ἔτσι ἡ ἀνάγκη καλύψεως ὠρισμένων κενῶν στὴν ἀκολουθία τοῦ γάμου, ὅπως τοῦ ἀσπασμοῦ τῶν στεφάνων καὶ τῆς ἐν πομπῇ μεταβάσεως στὸν οἶκο τῶν νεονύμφων, προκάλεσε τὴν εἰσαγωγή τροπαρίων, κυρίως θεοτοκίων, ποὺ προέρχονται ἀπὸ δάνεια ἀπὸ ἄλλες ἀκολουθίες, μιὰ καὶ δὲν ὑπῆρχαν εἰδικὰ τροπάρια γιὰ τὸ γάμο. Γενικῶς ἐπεκράτησαν τὰ τρία τροπάρια ποὺ συνοδεύουν τὸν ἱερὸ χορὸ («Ἡσαῖα χόρευε...», «Ἄγιοι μάρτυρες...», «Δόξα σοι, Χριστὲ ὁ Θεός...»), ἐνῶ ἡ χρῆσις ἄλλων ποικίλλει κατὰ τόπους καὶ ἐποχές, ὅπως διαπιστώνουμε ἀπὸ τὰ χειρόγραφα καὶ τὴ σημερινὴ πράξι.

(«Τοῦ σταυροῦ σου τὸν τύπον...», «Κωνσταντῖνος σήμερον...», «Ἄξιόν ἐστιν...», «Ἐπὶ σοὶ χαίρει...», «Τὴν παγκόσμιον δόξαν...», «Ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσει...» κ.λπ.). Ἄς σημειώσουμε ὁμοῦ ὅτι καὶ ἡ ψαλμωδία πολλῶν τροπαρίων, ποὺ νὰ μὴ σχετίζονται μάλιστα ἄμεσα πρὸς τὸ τελούμενο μυστήριον, δὲν θὰ ἦταν ἐνδεδειγμένη, ἀφ' ἐνός μὲν γιὰτὶ θὰ ἐπιμηκύνῃ τὴν ἀρκετὰ ἤδη ἐκτενῆ ἀκολουθία, ἀφ' ἐτέρου δὲ γιὰτὶ δὲν εἶναι βέβαιον κατὰ πόσον ὁ λαὸς κατανοεῖ τὰ τροπάρια αὐτὰ καὶ μπορεῖ νὰ μετὰσχῃ στὴν ψαλμωδία τους.

Κατ' ἐξαιρέσειν ἀπαντοῦν σὲ πολὺ λίγα καὶ νεώτερα χειρόγραφα μερικὰ εἰδικὰ τροπάρια, ὅχι καὶ πολὺ δόκιμα, ποὺ τὰ ἔψαλλαν σὲ ὠρισμένα σημεῖα τῆς ἀκολουθίας. Πρόκειται γιὰ δυὸ σειρὲς τροπαρίων - στιχηρῶν καὶ γιὰ ἓνα ἰδιόμελο. Ἡ πρώτη σειρά ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕξι τροπάρια, στιχηρὰ τοῦ 127ου ψαλμοῦ, ἤχου β', προσόμοια τοῦ «Οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ». Ἔχουν ἀκροστιχίδα κατ' ἀλφάβητον (Α-Ζ) καὶ σώζονται στὸν κώδικα Ἐθνηκῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 668 τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἡ ἄλλη σειρά βρίσκεται στὸν κώδικα Ἀθηνῶν 665 τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα τροπάρια ἤχου πλ. α', ποὺ τὰ ἔψαλλαν μᾶλλον κατὰ τὴν μετάβασιν στὸν οἶκο τῶν νεονύμφων. Αὐτὰ ἔχουν δημοσιευθῆ ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο καθηγητὴ Παναγιώτη Τρεμπέλα, «Μικρὸν Εἰδολόγιον», τ. Α', Ἀθῆναι 1950, σελ. 94-95. Τὸ ἰδιόμελο γραμμμένο κατὰ μίμησιν τῶν ἐνδεκα ἐθνηκῶν δοξαστικῶν καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων (Σαμαρείτιδος, Τυφλοῦ, Παραλύτου κ.λπ.) καὶ ἐμπνεόμενο ἀπὸ τὴν περικοπὴ Ἰωάν. β' 1-11, τὸ εὐαγγέλιον δηλαδὴ τοῦ γάμου, βρίσκεται στοὺς κώδικας Καίρου 149 τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ Σινᾶ 977 τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν Α. Δμητρίεβσκη, «Opisanie liturgitseskich rukopisej, τ. II Εἰδολόγια, Κίεβο 1901, σελ. 715 ἀπὸ τὸν κώδικα τοῦ Σινᾶ καὶ ἀναδημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν π.ρ. Κασσαρέιας Ἄμβροσιος Σταυρινός, «Ἡ ἱερολογία τοῦ γάμου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1923, σελ. 144. Τὸ τροπάριον αὐτὸ ψαλόταν σὲ ἤχο πλ. α', μετὰ τὸ εὐαγγέλιον.

Στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 96 ἐρώτησι κάναμε λόγον γιὰ τὰ τροπάρια αὐτά, ἀναφέροντας μόνον τίς ἀρχές τους. Τώρα, ἐξ ἀφορμῆς τῆς νέας ἐρωτήσεως, τὰ δημοσιεύουμε ὁλόκληρα, ἔλαφρὰ διορθωμένα, μὲ τὴν ἐπίδρα πῶς μποροῦν εὐκαίρως νὰ χρησιμοποιοῦν.

1. Ἦχος β'. Οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ.

Ἄγιος ὁ Πατήρ * ἅγιος εἶ ὁ Λόγος, * ἅγιον καὶ τὸ Πνεῦμα, * Τριάς ἡ παναγία, * τὸν γάμον νῦν εὐλόγησον.

Βλέψον νῦν εἰς λαὸν * δοῶντα, Θεοτόκε, * καὶ δέξαι τὰς δεήσεις * εὐλόγησον τὸν γάμον * τὸν τῆδε, ὦ πανύμνητε.

Γάμον τὸν τῆδε νῦν, * ἀρχάγγελαι Κυρίου, * Μιχαὴλ Γαβριήλ τε, * ἐξ ὕψους ἐποφθέντες * αὐτὸν περιφρουρήσατε.

Δέξαι, ὦ Βαπτιστὰ * καὶ Πρόδρομε Κυρίου, * λιτὰς τῶν ἱερέων * καὶ γάμον νῦν τὸν τῆδε * εὐλόγησον, πανάγιε.

Εὐχαῖς τῶν ἱερῶν * καὶ θείων Ἀποστόλων, * Υἱὲ Θεοῦ καὶ Λόγε, * ὡς ἐν Κανᾷ τὸν γάμον * καὶ τοῦτον νῦν εὐλόγησον.

Ζωὴν εἰρηικὴν * καὶ μακρόδιον γῆρας * τοῖς δούλοις σου παράσχου * τοῖς ἄρτι νεονύμφοις, * πανάγιε Νικόλαε.

2. Τροπάρια. Ἦχος πλ. α'.

Τοῦ ἱερέως δεχθῆναι τὴν ἱερείαν * κατὰ χρέος τὸ θεῖον ἐκδυσωποῦμεν, * συγερχόμενον τοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας * Υἱὲ Θεοῦ, εὐλόγησον τοὺς νυμφίους, * ἵνα πάντες χαρῶμεν * καὶ δοξάσωμεν τὸν σωτῆρα Κύριον.

Ὁ Θεός, ὁ τὸν γάμον * συστησάμενος τοῖς ἀνθρώποις * καὶ ἐν αὐτῷ ὑποδείξας * τὴν τοῦ γάμου παιδοποιεῖαν, * αὐτὸς καὶ νῦν τοὺς νυμφίους * κέλευσον εὐλογηθῆναι τῇ χειρὶ σου, * ἵνα πάντες χαρῶμεν * καὶ δοξάσωμεν τὸν σωτῆρα Κύριον.

Ὁ Θεός, ὁ τῆς Ἄννης * προσδεξάμενος τὰς δεήσεις * καὶ χαρισάμενος αὐτῇ * Σαμουὴλ εἰς παραμυθίαν, * αὐτὸς καὶ νῦν τῇ χειρὶ σου * κέλευσον εὐλογηθῆναι τὸν γάμον τοῦτον, * ἵνα πάντες χαρῶμεν * καὶ δοξάσωμεν τὸν σωτῆρα Κύριον.

Ὁ ἐν Κανᾷ Γαλιλαίας * εὐλογήσας Θεός τὸν γάμον * καὶ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον * τῇ δυνάμει σου ἀγιάσας, * αὐτὸς καὶ νῦν οἰκεία παλάμη * κέλευσον εὐλογηθῆναι τὸν γάμον τοῦτον, * ἵνα πάντες χαρῶμεν * καὶ δοξάσωμεν τὸν σωτῆρα Κύριον.

3. Ἰδιόμελον. Ἦχος πλ. α'.

Ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας * γάμος ἐγένετο παρόντος τοῦ Κυρίου. * Ἐφη ἡ ἄμειπτος πρὸς τὸν Σωτῆρα * Οἶνον οὐκ ἔχουσι. * Στραφεῖσα δὲ λέγει τοῖς διακόνοις * Γεσίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. * Οἱ δὲ ἐποίησαν ὡς ἐκελεύθησαν. * Ὁ δὲ φιλόστοργος καὶ παντοδύναμος Θεός εὐλόγησε * καὶ τὸ ὕδωρ οἶνον ἐποίησεν. * Ὁ παραδόξου θαύματος * ὦ φρικτοῦ μυστηρίου * τίς δύναται ταῦτα ποιεῖν, * εἰ μὴ ὁ μόνος Κύριος καὶ Θεός Ἰσραὴλ, * ὁ ὑπὸ τῶν χερουδίμ ἀνυμνούμενος * καὶ ὑπὸ τῶν σεραφίμ δοξαζόμενος * καὶ ὑπὸ πάσης κτίσεως δορυφορούμενος. * Μέγα σου τὸ ἔλεος * καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς σου, φιλάνθρωπε, * καὶ μεγάλη ἡ δυνάμις σου * δόξα σοι.

ΒΙΒΛΙΑ

ΤΗΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ

ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

(κείμενο - ἐρμηνεία)

★

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

(κείμενο τῶν ἐβδομήκοντα)

★

ΨΑΛΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

★

«ΦΩΝΗ ΚΥΡΙΟΥ» Τόμος 1983

★

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

(Εἰσαγωγή, μετάφραση, σχόλια

Στ. Παπαδόπουλου - Β. Μουστάκη)

★

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

(Ν. Μπουγάτσου)

ΠΟΙΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΧΙΟΥΜΟΡ

Λόγος ἄλατι ἠρτυμένος...

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Λέκτορας Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν

Ἐγκαινιάζεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ τεύχος ἡ στήλη Ποιμαντικά Στιγμιότυπα. Προσκαλοῦμε τοὺς ἀγαπητοὺς ἐφημερίους καὶ λοιποὺς ἀναγνώστας νὰ ἀπευθύνονται στὸ περιοδικὸ «Ὁ Ἐφημέριος» γιὰ θέματα τὰ ὁποῖα τοὺς προβληματίζουν καὶ ἐντάσσονται στὴ στήλη αὐτὴ καὶ θὰ ἤθελαν νὰ θιγοῦν σὲ προσεχὴ τεύχη. Μποροῦν ἀκόμα νὰ ἀποστέλλουν ἰδέες καὶ σκέψεις, γεγονότα καὶ στιγμιότυπα πού νομίζουν ὅτι συμπληρώνουν τὴν πληροφόρηση πού δίδεται γιὰ τὸ κάθε ζήτημα. Κάθε ἐρώτηση καὶ πρόταση, πού ἔχει σχέση μὲ τὰ θέματα τῆς στήλης, θὰ τυγχάνει ἰδιαίτερης προσοχῆς καὶ προβολῆς. Σᾶς εὐχαριστοῦμε ἀπὸ πρὶν γιὰ τὴ συνεργασία σας.

Ἄς θυμηθοῦμε ἓνα στιγμιότυπο ἀπὸ μιὰ συνάντηση τοῦ Ἀββᾶ Σισώη τοῦ μεγάλου μ' ἓναν ἀδελφὸ πού ἤλθε νὰ τὸν συμβουλευθεῖ. Τὸ ἐπεισόδιο εἶναι τόσο ἐπίκαιρο πού θὰ μπορούσε νὰ ἔχει συμβεῖ καὶ σήμερα. Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ τὸ παρακολουθήσουμε ἀπὸ κοντὰ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ μᾶς ἐμπνεύσει στὴ σημερινὴ ποιμαντικὴ μας διακονία μὲ τὸν λεπτὸ καὶ πνευματώδη τρόπο πού προβάλλει γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων.

Ἀδελφὸς ἀδικηθεὶς ὑπὸ ἐιτέρου ἀδελφοῦ, ἤλθε πρὸς τὸν Ἀββᾶ Σισώην καὶ λέγει αὐτῷ: ἠδικήθην παρὰ τινος ἀδελφοῦ, κἀγὼ θέλω ἐμμανιὸν ἐκδικῆσαι ὁ δὲ γέρον, παρεκάλει αὐτόν, λέγων· μὴ τέκνον, κατάλειπον δὲ μᾶλλον τῷ Θεῷ τὰ τῆς ἐκδικήσεως ὁ δὲ ἔλεγεν· οὐ παύσομαι ἕως οὗ ἐκδικήσω ἐμμανιὸν· εἶπε δὲ ὁ γέρον· ὁ Θεός, οὐκ ἔτι σοῦ ἔχομεν χρεῖαν φροντίξειν περὶ ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ τὴν ἐκδικήσιν ἐναντῶν ποιῶμεν· τοῦτο οὖν ἀκούσας ὁ ἀδελφός, ἔπεσε παρὰ τοὺς πόδας τοῦ γέροντος, εἰπὼν· οὐκ ἔτι δικάζομαι μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ· συγχώρησόν μοι Ἀββᾶ. (Ἀββᾶ Σισώη τοῦ μεγάλου, Λόγος α', Τὸ Γεροντικὸν σ. 110).

Τὰ παραδείγματα θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ πολλαπλασιαστοῦν. Ἀναφέρουμε ἐνδεικτικὰ ἓνα διάλογο τοῦ μακαριστοῦ π. Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου μὲ πρόσωπο πού δυσκολευόταν νὰ συγχωρήσει κάποιον ἄνθρωπο πού τὸ εἶχε βλάψει.

—«...Νὰ μάθης καλὰ τὸ Ἰάτερ ἡμῶν». Ἀκούς;

—«Τὸ Ἰάτερ ἡμῶν» τὸ ξέρω, δέσποτά μου, ἀπ' ἔξω ἀπὸ τότε πού ἤμουν παιδί».

—«Ἄ π' ἔξω τὸ ξέρεις, ἀλλὰ δὲν τὸ ξέρεις ἀπὸ μέσα».

—«Τί ἐγνοεῖτε»;

—«Δὲν ξέρεις τὸ νόημά του. Μηχανικὰ τὸ ἀπαγγέλλεις. Ἄν τὸ ἤξερες ἀπὸ μέσα, θὰ συγχωρούσες προθυμότατα τὸν πλησίον σου, διότι ἄλλως δὲν ὑπάρχει περίπτωση νὰ συγχωρηθῆς καὶ σὺ ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας σου. Τὸ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν» αὐτὸ σημαίνει. Λοιπὸν νὰ μάθης τὸ Ἰάτερ ἡμῶν ἀπὸ μέσα. Σύμφωνοι»;

(Ἀπὸ τὰ Ἀνέκδοτα, τοῦ Πρεσβυτέ-

ρου Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου, Ἀθήναι 1973, σ. 26-27).

Συμβαίνει, εἶναι ἀλήθεια, πολλές φορές, στὸν ποιμαντικὸ διάλογο ποὺ κάνουμε μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὁ λόγος μας νὰ μὴν ἔχει πέραση, τὸ ἐρώτημα νὰ μὴ βρίσκει ἀπάντηση, τὸ πρόβλημα νὰ μὴ βρίσκει λύση καὶ παρὰ τὴ διεξοδική μας διαπραγμάτευση τὸ θέμα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ νὰ μὴ βρίσκει διέξοδο. Αὐτὴ ἡ δυσκολία προσδάσεως τοῦ λόγου μας στὸν ἄλλο, μπορεῖ νὰ ὀφείλεται καὶ στὴν ψυχικὴ κατάστασή του ἐκείνης τῆς περιόδου ἢ τῆς στιγμῆς. Συνεπαρμένος ἀπὸ τὸ πρόβλημα ποὺ τὸν ἀπασχολεῖ καὶ ἀπὸ τίς πιθανὲς λύσεις ποὺ ὁ ἴδιος φέρνει μαζί του φαίνεται νὰ εἶναι κλειστὸς πρὸς κάθε τι διαφορετικὸ.

Τότε, ξαφνικά, ἕνας πνευματώδης λόγος, ἕνα ὑπόθεσκον χαμόγελο, μία συμβολικὴ χειρονομία, ἕνας ἀμφισβητικὸς μορφασμός, μία εδρηματικὴ κίνηση ποὺ δείχνει νὰ μὴν παίρνει στὰ σοβαρὰ τὴν κατάσταση ἢ ἀπεναντίας ὅτι τὴν παίρνει πολὺ στὰ σοβαρὰ, τροχιοδρομεῖ σὲ μὴν ἄλλη ἀ-πρόσπετη προοπτικὴ τὸ ζήτημα. Ἡ παρεμβολὴ ἢ εἰσχώρηση μᾶς ἄλλης ἐρημνείας ἢ τὸ μέχρι τὴν ἔσχατη συνέπειά του φανέρωμα τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῆς νοσηροτροπίας μας μὲ πνευματώδη τρόπο ἀποδεσμεύει καὶ ἐλευθερώνει ἀπὸ μὴ μὲ μονοσήμαντη θεώρηση τοῦ προβλήματος.

Ἡ ἀτμόσφαιρα ποὺ ἐπικρατοῦσε ξανοίγει, ἡ κατάσταση φωτίζεται καὶ τὸ κλίμα γίνεται πιὸ αἶθριο. Ξαφνικά φυσάει ἕνας ἄλλος ἀνεμος, ἕνα πνεῦμα παραμερίζει: τὰ νέφη ποὺ θόλωναν τὸ μυαλὸ καὶ τὸ θυκόλευαν νὰ δεῖ σωστὰ καὶ καθῶς ἀρμύζει τὴν περίπτωσή ποὺ τὸν ἀπασχολοῦσε. Ὁ λόγος καὶ τὰ ἄλλα ἐκφραστικὰ μέσα ποὺ ἀναφέραμε λειτουργοῦν καταλυτικὰ γιὰ τὴν προηγούμενη κατάσταση, ἀνακουφίζουν ἔστω καὶ ἂν δὲν δημιουργοῦν ἀτμόσφαιρα εὐθυμίας ποὺ δὲν εἶναι ἀπαραίτητη πάντοτε. Στόχος ἐξἄλλου τοῦ ἰλαροῦ δότου ποὺ στὴν προκειμένη περίπτωσή εἶναι ὁ ποιμένας, δὲν ἦταν νὰ κάνει τὸν ἄλλο νὰ ξεκαρδιστεῖ στὰ γέλια. Ἐνδεχομένως θὰ τοῦ ἦταν ἴσως πιὸ εὐχάριστο ἂν ὁ ἄλλος ἔκλαιγε ἀπὸ χαρὰ εὐρισκόμενος σ' αὐτὴ τὴν ἀναπάντεχη καὶ ἀπροσδόκητη διέξοδο. Πόσοι καὶ πόσοι, ποιμνινοίμοι καὶ ποιμένες δὲν ἔχουμε αἰσθανθεῖ αὐτὴ τὴν εδεργετικὴ παρουσία τοῦ «πνεύματος» σὲ ἀδιέξοδες συναντήσεις καὶ συζητήσεις. Τὴν ὑπαρξὴ μᾶς πηγαιῖας χιουμοριστικῆς διαθέσεως εὐχόμεστε ὅλοι σὲ στιγμὲς δυσφορίας καὶ δισταγμοῦ. Ὅλοι περιμένουμε ἕνα λόγο δροσερό, νόστιμο, «ἄλατι ἠρτυμένον» (Κολοσσαεῖς δ' 6), καὶ ὄχι ἄνοστο, ἀχαρο, ξερὸ καὶ τυπικὸ. Ἐκεῖ ποὺ τὸν διακρίνετε καὶ τὸν συναγτὰς τὸν ἀναγνωρίζετε σὰν εὐλογία Θεοῦ. Χαρὰ στὸν ποιμένα ποὺ μπορεῖ νὰ πορεύεται καὶ αὐτὸς στὰ ἴχνη ἐνὸς Θεοῦ ποὺ τὸν διακρίνει τὸ χιούμορ καὶ «γράφει ἴσια μὲ τίς κυρτὰς γραμμὰς μας». Ἄς μὴ ξεχνᾶμε, ὅτι ἔχει ὑποστηρικεῖ, πῶς «ἀφοῦ ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναῖκα. Μετὰ ἐδημιούργησε τὴν αἴσθησιν τοῦ χιούμορ. Εὐτυχῶς». Γιὰ νὰ τοῦ δωρήσει αὐτὴ τὴν αἴσθησιν τοῦ χιούμορ προσευχόταν κάποιος πιστὸς χριστιανὸς στὸν Θεό, καὶ συνέχιζε: «Δῶσε μου τὴ χάρη, Κύριε, νὰ μπορῶ νὰ καταλαβαίνω ἀπὸ ἀστεία, ἔτσι γιὰ νὰ γνωρίσω λίγη εὐτυχία στὴ ζωὴ μου καὶ νὰ τὴ μεταδώσω καὶ σὲ ἄλλους».

Τὸ πόσο σημαντικὸ εἶναι αὐτὸ φανερώνεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν παράκληση ποὺ παραθέσαμε ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν εὐχαριστία ποὺ ἀκολούθησε σὲ ἀνάλογη περίπτωσή. Τὴν ἱστορία τὴ δανειζόμεστε πάλι ἀπὸ ἕνα χωρὸ ποὺ φαινομενικά δὲν μᾶς ἔχει συνηθίσει σὲ ἀστείότητες καὶ χωρατὰ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀποκλείει τὴν ἐλαφρὰ ἀστειολογία.

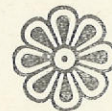
Διηγοῦνται πῶς κάποτε, δυὸ ἅγιοι ἐρημίτες ἔκβαναν περίπατο μαζί. Ἀνταλλάσσοντας ψυχοφελεῖς σκέψεις, λέει ὁ ἕνας ξαφνικά ἕνα ἄθωο ἀστεῖο καὶ ὁ ἄλλος γελᾷ. Μετὰ, λέει ὁ δεύτερος στὸν πρῶτο: — Ἄς γονατίσουμε, ἀδελφέ, νὰ εὐχαριστήσουμε τὸν Κύριο γιὰ τὸ γέλιο, τὸ πολύτιμο αὐτὸ δῶρο, ποὺ μᾶς χάρισε ὁ Δημιουργὸς μας.

Καὶ γεμάτοι κατάνυξη, γονάτισαν εὐθὺς καὶ εὐχαρίστησαν τὸ Θεό. (Σοφίας Α. Κεραμίδα, Διὰ τὰ ὀσεία χριστιανικά ἀνέκδοτα, Ἀθήναι 1978, σ. 19).

Σχετικὸ εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθο στιγμιότυπο ἀπὸ τὸν βίο τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου.

Ἦν δέ τις κατὰ τὴν ἐρημον θηρεύων ἄγρια ζῶα, καὶ εἶδε τὸν Ἀββᾶν Ἀντώνιον χαρεντιζόμενον μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐσκανδαλισθὴν θέλων δὲ αὐτὸν πληροφοροῦσαι ὁ γέρον, ὅτι χολή μίαν - μίαν συγκαταβαίνειν τοῖς ἀδελφοῖς, λέγει αὐτῷ βάλε βέλος εἰς τὸ τόξον σου, καὶ τείνον καὶ ἐποίησεν οὕτω λέγει αὐτῷ πάλιν τείνον καὶ ἐτείνειν καὶ πάλιν φησὶ τείνον λέγει αὐτῷ ὁ θηρευτὴς· ἐὰν ὑπὲρ τὸ μέτρον τείνω, κλάται τὸ τόξον· λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· οὕτω καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἐὰν πλείον τοῦ μέτρον τείνωμεν κατὰ τῶν ἀδελφῶν, ταχὺ προσορήσουσι· χολή οὖν μίαν μίαν συγκαταβαίνειν τοῖς ἀδελφοῖς· ταῦτα ἀκούσας ὁ θηρευτὴς, κατενύγη καὶ πολλὰ ὠφελήθητι παρὰ τοῦ γέροντος, ἀπῆλθε· καὶ οἱ ἀδελφοὶ σιροισχθέντες, ἀνεχώρησαν εἰς τὸν τόπον αὐτῶν. (Τὸ Γ ε ρ ο ν τ ι κ ὸ ν σ. 2).

Τὸ χιούμορ, ὁ πνευματώδης λόγος καὶ παρατήρησις φαίνεται λοιπὸν νὰ εἶναι ἕνα σημάδι τοῦ «ὑπερβατικοῦ» γιὰτὶ βοηθᾷ στὸ νὰ ὑπερ-δοῦμε τίς δυσκολίες καὶ νὰ παρακάμψουμε τὰ ἐμπόδια ποὺ βρίσκονται στὸν δρόμο τὸν προσωπικὸ ἢ τὸν διαπροσωπικὸ καθενός, «γράφει ἴσια μὲ τίς κμπύλες μας» χαράσσοντας μὴ νέα ἐλπίδα. Μήπως, λοιπὸν, θὰ ἔπρεπε νὰ λάβουμε «στὰ σοβαρὰ» καὶ αὐτὸν τὸν τρόπο στὴν ποιμαντικὴ μας διακονία;

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΟΥ ΙΩΝΑ*

Τοῦ κ. ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Ἄν αὐτὴ εἶναι ἡ ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα, τί θεὸς νὰ σκέπτεται ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ποῦ τὸν ἀφορᾷ ἄμεσα τὸ πρόβλημα; Ποθεῖ νὰ μείνει ζωντανὸς στὴ γῆ ὅσο παίρνει πιὸ πολὺ. Καὶ ὅσο καὶ ἂν ὁ βίος του εἶναι ἤδη μεστὸς σὲ μέρες, νιώθει πάντα σὰν ἄνθος νωπὸ, ποῦ θὰ ἦταν ἀδικία νὰ τὸ κόψουν κάποια χέρια.

Σὰν τὴν Ἰφιγένεια στὴν Αὐλίδα (Εὐριπίδης), λέει «θάνατος πρόωρος νὰ μὴ τοῦ δοθεῖ», «γιατὶ εἶναι γλυκὸ τὸ φῶς νὰ βλέπεις». Καὶ ἀκόμη: «Κάλλιο ζωὴ ἄθλια παρὰ τέλος ὠραῖο».

Προστάζεται λοιπὸν ἄνωθεν τὸ θεριόψαρο νὰ βγάλει τὸ θῦμα του σὲ κάποια ἀκτὴ τῆς Παλαιστίνης.

Μέτοχοι καὶ ἐμεῖς τῆς ἀπαντοχῆς καὶ τῆς ἰκεσίας τοῦ προφήτη, ὡς ἐπαναλαμβάνουμε τὰ λόγια τῆς ἀρχαίας εὐχῆς, ποῦ ἡ παράδοση ἀναφέρει τὴν προέλευσὴ τῆς στὸν ἅγιο Κυπριανό: «Ὡς σύ, Κύριε, ἐξήγαγες τὸν Ἰωνᾶν ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους, οὕτως εἰσάκουσον καὶ ἐμοῦ καὶ ἐκ τοῦ θανάτου ἐξάγαγέ με εἰς τὴν ζωὴν». Ἐννοώντας, ἀνάλογα μὲ τὴν περίσταση, τὴ διατήρησή μας στὴν ἐπίγεια ζωὴ, ἂν κινδυνεύουμε ἀπὸ ἀρρώστια ἢ ἄλλο λόγο νὰ τὴ χάσουμε ἢ τὸ γλίτωμα ἀπὸ τὸν πνευματικὸ θάνατο, ὅπου ὁδηγεῖ ἡ ἠθικὴ πτώση.

Τὸ νὰ ὑπάρχεις σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμο, εἶναι φυσικὸς καὶ συνάμα ἀδιάβλητος πόθος. Ἀλλὰ μὲ μιὰ προϋπόθεση. Νὰ πολιτεύεσαι, νὰ συμπεριφέρεσαι σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή. Δουλεύοντας πιστά, μὲ φωτεινὸ ζῆλο, ταπεινὸ φρόνημα, πίστη, ἐλπίδα καὶ ἀγάπη, στὶς ἐντολές της. Διακονώντας ὡς τὴ στερνὴ σου πνοὴ στὸ εὐλογημένον πεδίο τους.

Ἔτσι τίθεται τὸ ζήτημα καὶ στὸν Ἰωνά, ποῦ ἔχει βγεῖ τώρα σ' ἐκεῖνο τὸ σημεῖο τῆς ἀγαπημένης του γῆς. Δὲν βρίσκεται ἐδῶ γιὰ ν' ἀναπαυθεῖ, ἀπολαμβάνοντας τὸν ἥλιο, τὸν ἀέρα, τὸ γλυκὸ ψωμί, τὶς ἀνέμελες ἡμέρες.

Ἐνακοῦει μέσα του τὸ παλιὸ πρόσταγμα: «Ἀνάστηθι καὶ πορεύθητι εἰς Νινευὴ τὴν πόλιν τὴν μεγάλην καὶ κήρυξον ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ κήρυγμα τὸ ἐμπροσθεν, ὃ ἐγὼ ἐλάλησα πρὸς σε» (γ' 2). Ποῦ σὰν νὰ τὸ ὑπομνηματίζουν τὰ παρακάτω λόγια: «Σκόπευσον ὁδόν, κράτησον ὀσφύς, ἀνδρῖσαι τῇ ἰσχύϊ

σφόδρα» (Ναοὺμ β' 2). Κοίτα καλὰ ποῖο δρόμο θὰ πάρεις. Δὲν θὰ εἶναι ἐκεῖνος ποῦ βγάζει σὲ κάποιαν ἐξοχὴ, σ' ἓνα σπιτάκι πλάι σὲ κελαρυστὰ νερά, τριγυρισμένα ἀπὸ φυλλωσιές, ποῦ τὴ μέρα τὶς στολίζουν λουλούδια καὶ τὴ νύχτα τὶς κεντᾶ ἡ τρίλια τοῦ ἀηδοῦ. Εἶναι δρόμος μακρὺς καὶ δύσβατος, ποῦ θὰ σὲ βγάλει ἀπὸ τὴν πατρίδα, φέρνοντάς σε σὲ ἄλλα χῶματα. Εἶναι ὁ δρόμος τοῦ σκληροῦ καθήκοντος, ποῦ τὴν πρώτη φορὰ δὲν τόλμησες νὰ τὸν πάρεις. Τώρα, μὲ γερὴ μέση, μὲ δυναμωμένο τὸ ἀνδρεῖο φρόνημα, βάδισέ τον.

Τώρα, ἡ καρδιά του εἶναι καλὸ ἠγεῖο τῆς θείας φωνῆς. Ἀποκρίνεται μὲ τὴν πράξη στὸ κέλευσμα. («Καὶ ἀνέστη Ἰωνᾶς καὶ ἐπορεύθη εἰς Νινευὴ» (γ' 3)).

Ποῦ πλέον οἱ δισταγμοί, οἱ ἀλαφιασμένες ματιές πρὸς τὰ ἐδῶ, πρὸς τὰ ἐκεῖ, σὰν τοῦ ἀγορμιοῦ ποῦ θέλει νὰ τρέξει καὶ νὰ γίνεῖ ἀφαντο, καταφεύγοντας σὲ κάποια σχισμάδα; Ὅχι σπάνια, μὲ τὸν ἄνθρωπο, συμβαίνει ὅ,τι καὶ μὲ τὸ τόξο. Μετὰ μιὰν ὑποχώρηση στὸ Κακό, ὅμοια μὲ τὸ πρὸς τὰ πίσω κίλωμα τῆς νευρᾶς, ἡ ὀρμητικὴ του φορὰ πρὸς τὸ Καλό. ὅπως τῆς σαίτας.

Σηκώνεται λοιπὸν, μὲ οἶστρο τὸ πάθημά του στὴ θάλασσα καὶ κατευθύνεται ἀνυπόμονα πρὸς τὴ Μεσοποταμία. Ἐκεῖ, ἀδιαφορώντας γιὰ κάθε ἐφιαλτικὸ ἐνδεχόμενο, μεθυσμένος ἀπὸ ἱερὸ πάθος, θὰ μιᾶ, θὰ μιᾶ ὀλοένα, ἐξ ὀνόματος τοῦ σπλαγχνικοῦ Κυρίου του, στὸν κόσμο τῆς μεγαλόπολης, ποῦ εἶναι βυθισμένη στὴ διαφθορά.

Γιὰ νὰ τὴ φέρει γύρω, χρειάζεται τρεῖς μέρες. Τόσο φαρδεῖα καὶ πολυδαίδαλη ἦταν ἡ Νινευή. Ἀπλωνόταν «ὥσει πορείας ὁδοῦ τριῶν ἡμερῶν» (γ' 3). Δὲν θὰ κουράζονταν, δὲν θ' ἀπόκταναν τὰ πόδια του καὶ ἡ γλώσσα του. Ψυχῆς πάμπολλες τὸν περιμένουν ἐκεῖ, τὸ ξέρει, ἐνῶ αὐτὲς τὸ ἀγνοοῦν.

Τὸ ταξίδι πρὸς τὴν πρωτεύουσα τῶν Ἀσσυρίων εἶναι μακρὺ καὶ καταπονητικὸ. Πρὶν φθάσεις στὴν ἀπέραντη πεδιάδα, ποῦ τὴ διασχίζουν, οἰακίζοντας, δυὸ μεγάλες, ἀπὸ λαμπυριστὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο νερό, ἀστραπές, ὁ Τίγρης καὶ ὁ Εὐφράτης, διαβαίνεις ἀπὸ βουνὰ καὶ λόγγους, φαράγγια καὶ κοιλάδες. Κυλοῦν οἱ ὄρες ἀτέλειωτες, γεμάτες ἀπὸ πείνα καὶ δίψα, ἰδρώτα, κρῦο νυχτερινό, μεσημέρια καυτερά. Μὲ ἄτια ἢ μὲ καμῆλες, κυκλοφοροῦν νομάδες ληστὲς ποῦ, ἂν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 247 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22/1982 τεύχους.

συναντηθεῖς μαζί τους, δὲν θὰ σοῦ πάρουν μόνο τὸ πουγγί, ἀλλὰ καὶ τὴ ζωὴ. Καὶ μαζί, στὰ ἀφέγγαρα σκοτάδια, βγαίνοντας ἀπὸ τὶς μονιές τους, θεριά πού θὰ σὲ κατασπαράξουν.

Ἄς μὴν ἔχει τόπο ἡ ἀνησυχία. Τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ φόβητρα δὲν πραγματοποιεῖται. Τίποτε δὲν θὰ προκύψει, πού ν' ἀνακόψει, νὰ ματαιώσει τὴν ἀφιξὴ στὸ ποθεῖνὸ τέρμα. Γιατὶ ὁ ἀόρατος Συνοδὸς δὲν ἐγκαταλείπει τὸν ἀπεσταλμένο του. Ἄν καὶ ὁ τελευταῖος ἀπορεύεται ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, δὲν ἔχει νὰ ὑπολογίσει ἀξεπέραστα συναπαντήματα. Ἐκεῖνος (μετ' αὐτοῦ ἔστι) καὶ «ἡ ράβδος καὶ ἡ βακτηρία» του, αὐτὲς ἀποδιώχουν τὸν ἄθεο (Ψαλμ. κβ' 4).

Φθάνοντας ὁ ἀγγελιαφόρος τῆς ἄνω βουλῆς στὴ Νινευή, κάποια μέρα, ἀρχίζει νὰ τὴ διέρχεται. Χωρὶς πρὶν νὰ σταθεῖ νὰ πάρει ἀνάσα. Λὲς καὶ τώρα εἶναι πῶς βιαστικός, μὴν ἀσθμαίνοντας, προχωρεῖ σὰν νὰ εἶχε μόλις ξεκινήσει ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιά τῆς Παλαιστίνης.

«Καὶ ἤρξατο τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν ὥσει πορείαν ἡμέρας μιᾶς καὶ ἐκήρυξε καὶ εἶπεν ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευὴ καταστραφήσεται» (γ' 4).

Κήρυγμα μετάνοιας, σφραγισμένο μὲ τὸν τόνο τῆς ἀπειλῆς. Ὡσπου ν' ἀνατελεῖ καὶ νὰ βασιλέψει τρεῖς φορές ὁ ἥλιος, ἂν οἱ ἀκροατὲς δὲν ἀνένηφον, ἡ πόλη τους θὰ ἔμενε ἓνα ὄνομα στὴν Ἱστορία. Δὲν θὰ εἶχε ἐπαύριο.

Πῶς θαρροῦμε, στὸν καιρὸ μας, ὅτι ἡ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας, προτρέποντας σὲ συναίσθηση καὶ σὲ ἀλλαγὴ βίου, δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ ἐπισημεῖ τὸ φάσμα δεινῆς πληρωμῆς; Αὐτὴ ἡ ἀνάγκη εἶναι μιὰ ἀλήθεια ἄσχετη μὲ τὶς διαφορὰς ἀνάμεσα σὲ ἐποχὲς καὶ τόπους. Εἶναι γιὰ τὸν καθένα, εἴτε στὴν ἀρχαιότητα, εἴτε στὸ Μεσαίωνα, εἴτε στὸ τόσο «ῥιμο» τώρα ζεῖ καὶ ἀσπάζει στὰ δίχτυα τοῦ πονηροῦ πνεύματος.

Ὁ ἁμαρτωλὸς, πάντα, εἶναι κατὰ βάθος κυνικός ὑμνητὴς μιᾶς ἀδικαιολόγητης ἀμεριμνησίας. Στὸ νοῦ του ἀπλοποιεῖ μὲ παιδαριώδη αὐθαιρέσια, ὅση, ἔστω, μὀρφωση καὶ καλλιέργεια νὰ ἔχει, τὰ σύνθετα. Ἐνα γεγονός παραδέχεται, τὸ ὄντως ἀναμφίβολο, ὅτι κάποτε, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θε ἀέμετρήσει τὸ ζῆν». Κοινὸς ὁ νόμος τοῦ βροτολογίου χρόνου. Αὐτὸς ὁ φρικτὸς στοχασμὸς τὸν κάνει νὰ ρίχνεται στὴν ἀγκάλη τῆς ἀνεμελιάς. Καὶ μιᾶ ὅπως τὸν περιγράφει, ἀξιοδάκρυτο, ἡ σολομώντεια σοφία: «Καπνὸς ἢ πνοὴ ἐν ρισὶν ἡμῶν (στὰ ρουθούνια μας) καὶ ὁ λόγος σπινθήρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν. Οὐ σβεσθέντος, τέφρα ἀποβήσεται τὸ σῶμα... Καὶ παρελεύσεται ὁ βίος ἡμῶν ὡς ἴχνη νεφέλης (συννεφιάς) καὶ ὡς ὀμίχλη διασκεδασθήσεται (θὰ διαλυθεῖ)... Δεῦτε οὖν καὶ ἀπολαύσωμεν τῶν ὄντων (χειροποιαστῶν) ἀγαθῶν... Οἴνου πολυτελοῦς καὶ μύρων πλησθῶμεν... Στεφώμεθα ῥόδων κάλυξι πρὶν ἢ μαρανθῆναι» (Σοφ. Σολομ. β' 2, 3, 4, 6, 7, 8). Μὲ ἀνυποψία γιὰ ὅ,τι τὸν περιμένει στὴν

ἄλλη ζωὴ, πού δὲν θέλει νὰ τὴν πιστεῦει, κτίζει στὸ ἔδαφος τοῦ μηδενισμοῦ ἓνα κόσμον μάταιης χαρᾶς.

Γιὰ τὸ φθηνὸ αὐτὸ ἐπικουρεῖο, τύπο νοοτροπίας τόσο διαδεδομένο, ὁ συγκλονισμὸς τῆς μεταφυσικῆς ἀπειλῆς εἶναι ἀπαραίτητος. Θὰ τὸν συνεφέρει.

Στοὺς Νινευίτες, σημειώθηκε ἓνας συγκλονισμὸς τοῦ εἶδους. Καὶ βεβαιώνεται ἔτσι, στὸ ἀπώτατο παρελθόν, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, λέγοντας ὅτι ἀρκεῖ καὶ ἓνας ἄνθρωπος, ἂν ἔχει τύρινο ζῆλο, γιὰ ν' ἀναγεννήσει ὁλόκληρο λαό.

Δὲν ἦταν, ἐννοεῖται, μονάχα ὁ φόβος πού τοὺς τάραζε τὰ μύγια. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ χαθοῦν σωματικά, τοὺς εἴλκυσε καὶ ἡ γλυκεῖα νοσταλγία, φυτεμένη στὰ βάθη τοῦ καθενὸς μας, πρὸς τὸ ἀγαθό, πού γι' αὐτὸ πλασθήκαμε.

Γιὰ τὸ συγγραφέα τοῦ βιβλίου, διεπόμενο ἀπὸ τὴν ἰδέα ὅτι ὁ Θεὸς ἀγκαλιάζει μὲ στοργικὸ ἐνδιαφέρον ὅλους τοὺς λαούς, ὁ Ἰωνᾶς εἶναι ἀξέπαινος, συνάμα ὄμως καὶ μεμπτός. Ἐνα παράδειγμα γιὰ μίμηση καὶ ἀποφυγὴ. Ἰπακούει στὴν οὐράνια ἐντολή, πού κηδεταὶ τῶν Ἀσσυρίων. Ἀπὸ τὴν ὀμίλια του ὄμως σ' αὐτοῦς, μόνη ἀναφέρεται ἡ προειδοποίηση γιὰ ἐπικείμενο τέλος τῆς δοξασμένης τους μεγαλόπολης. Αὐτὸ τὸν ἐκφράζει, ὅπως καὶ ἡ στιχομυθία του μὲ τὸν Κύριο στὸ δ' κεφάλαιο.

Οἱ Νινευίτες μεταστράφηκαν. Ἀπὸ τὸ βασιλιά τους ὡς τὸν τελευταῖο πολίτη. Ἀκόμη παρὰ πέρα — ὑπερβολῆς σχῆμα ἢ ἀλήθεια, ἄγνωστο — ὡς καὶ τὰ ζῶα ντύνονται τὸ πένθος. Πράγμα πού, γιὰ ὀρισμένους ἀπὸ τοὺς ἐρμηνευτὲς, σημαίνει ὅτι οἱ σελίδες αὐτὲς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπηχοῦν τὴν Καινὴ Διαθήκη. Ὡς τῶς, προανακρούουν, ἀνυπόμονες μέσα σὲ πολὺ προγενέστερα χρονικὰ βάθη, τὸ λόγο τοῦ Παύλου «πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει (μὲ τὸν ἄνθρωπο)» (Ρωμ. γ' 22). Πῶς ἄλλιῶς νὰ νοήσουμε τὴ λεπτομέρεια ὅτι «περιβάλλοντο σάκκους οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη καὶ ἀνεβόησαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐκτενωῶς» (γ' 8);

Πλάϊ στὴ μετάνοια τῶν Νινευιτῶν — τί ἐκπληξη! — νὰ καὶ ἡ δικὴ του. «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ ἔργα αὐτῶν, ὅτι ἀπέστρεψαν ἀπὸ τῶν ὁδῶν αὐτῶν τῶν πονηρῶν καὶ μετενόησεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τῇ κακίᾳ, ἢ ἐλάλησε τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς καὶ οὐκ ἐποίησεν» (γ' 10).

Στὴν ἴδια λέξη, περιλαμβάνεται καὶ ὁ ἴδιος. Ἀπὸ συγκατάβαση, βέβαια. Γιατὶ ὁ πανάγιος καὶ πάνσοφος πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι μετανοημένος, ὅπως τὰ φωνὰ καὶ ἄθλια πλάσματα του; Ἡ ἔννοια εἶναι ὅτι, ἀνάλογα μὲ τὴν ἀπέναντί του ἀνθρώπινη συμπεριφορά, χαίρει ὅταν συγχωρεῖ, ἱκανοποιώντας τὴν ἀγάπη στὸν τόπο τῆς δικαιοσύνης.

(Συνεχίζεται)

“ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑΚΕΣ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ, (SCRUPULE)”

Μετάφραση από τὰ Γαλλικά δ. ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΖΗΣΙΜΟΥ
Θεολόγου - Ψυχιατροκοινωνικής Λειτουργού

Τὰ θεραπευτικά μέσα ὁργανικῆς φύσεως ἐγκρίνεται κυρίως σὲ μιὰ πιὸ ὑγιεινὴ ζωὴ (καλὴ τροφή, καθαρὸς ἀέρας, καλὴ πέψις, κανονικὴ ἀνάπαυσις, καταπραϊντικά, κ.λ.π.). Καὶ εἶναι ὁ γιὰτρὸς ποὺ θὰ διαλέξει με-
ταξὺ ὄλων αὐτῶν τῶν μέσων.

Ἄλλὰ μία ψυχικὴ θεραπευτικὴ δὲν θάταν λιγώ-
τερο ἀναγκαία στὴ θεραπεία ἀτόμων μὲ περιδεῆ συν-
είδηση. Καὶ ἀφοῦ ὁ ρόλος τοῦ ἱερέως σ' αὐτὴ τὴν ψυχο-
θεραπεία εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον, θ' ἀναπτύξουμε
κάπως περισσότερο αὐτὸ τὸ σημεῖο.

1) ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Ἡ ψυχοθεραπεία, στὴν περίπτωση τοῦ ἀτόμου
μὲ περιδεῆ συνείδηση, ἐγκρίνεται κυρίως σὲ μιὰ καλὴ
κατεύθυνση. Μᾶς ὀδηγεῖ σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ὁ φόβος τοῦ
ἄρρωστου,* ποὺ νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ βοηθηθεῖ καὶ
νὰ ὀδηγηθεῖ ἀπὸ κάποιον. Ὅμως, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ
φόβου του καὶ τῆς ἀμφιβολίας του, δὲν δίνει εὐκόλα
τὴν ἐμπιστοσύνη του. Ἀμέσως νομίζει ὅτι δὲν τὸν
κατάλαβαν καλά, ὅτι δὲν ἐκφράσθηκε καὶ δὲν ἐξετά-
σθηκε ἀρκετὰ καλά. Παρὰ τὴν καλὴ του θέληση, δὲν
κατορθώνει εὐκόλα νὰ γνωρίσει τὴν κατάστασή του
καὶ τὴ σειρά τῶν σκέψεών του· δὲν εἶναι βέβαιος δηλ.
γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν λέξεών του καὶ τίς ἐπαναλαμβάνει
ἀδιάκοπα.

Πρέπει λοιπὸν ν' ἀρχίσει (ὁ ἱερέας), ἐπιτρέπον-
τας σ' αὐτὸν νὰ ἐκθέσει ἐπὶ μακρὸν τὴ δυσκολία ποὺ
τὸν βάρυνει καὶ ν' ἀκούσει μὲ ὑπομονὴ ὅλη τὴν ἐκθε-
σή του. Δὲν πρέπει νὰ τὸν διακόψει καὶ κυρίως δὲν
πρέπει νὰ συζητήσει μαζί του. Θὰ προσπαθήσει νὰ
τὸν ἀκούσει καὶ νὰ τὸν καταλάβει καὶ ὕστερα θὰ τοῦ
θέσει μερικὲς ἐρωτήσεις συμπληρωματικὲς, γιὰ τίς
ἀρχές καὶ τίς αἰτίες τῆς ἀνησυχίας του.

Ἐν συνεχείᾳ, θὰ προσπαθήσει νὰ τοῦ δώσει μιὰ
ὀρισμένη ἰδέα τῆς ἀρρωστημένης καταστάσεώς του.
Ἔστω κι' ἂν τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ἀπραγματοποίητο
σὲ πολλὲς ψυχικὲς ἀσθένειες, στὴν λεπτολογία ὀδηγεῖ
σ' ἓνα καλὸ ἀποτέλεσμα. Πρόκειται στ' ἀλήθεια νὰ

κάνουμε νὰ παραδεχθεῖ ὁ ἄρρωστος, ὅτι ἡ ἀμφιβολία
στὴν ὁποία ὑπόκειται, δὲν ἔχει ἀντικειμενικὴ ἀξία καὶ
ὅτι ὅλες οἱ δυστυχίες του προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρρω-
στημένην κατάστασή του. Πραγματικά, στὴν ἀρχή,
δὲν ἔχει συνειδητοποιήσει τὴν κατάστασή του. Καὶ
πρέπει νὰ πεισθεῖ ὅτι βλέπει τὰ πάντα μέσα ἀπὸ σκιε-
ρὰ γυαλιὰ καὶ ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ αἰτία, γιὰ τὴν
ὁποία θὰ πρέπει ν' ἀφεθεῖ σὰν ἓνας τυφλὸς στὴν καθ-
οδήγησή.

Ὅταν αὐτὴ ἡ πεποίθησις δημιουργηθεῖ στὸν
ἄρρωστο, θὰ πρέπει νὰ διεγείρουμε σ' αὐτὸν πλήρη
ἐμπιστοσύνη, νὰ τοῦ δώσουμε τὴν ἐλπίδα τῆς θερα-
πείας, — ὑπὸ τὸν ὅρο ὅτι θὰ ὑπακούει — καὶ νὰ τὸν
ἀπαλλάξουμε ἀπὸ τὸ φόβο ὅτι θὰ μπορούσε νὰ ἔχει
ἓνα κακὸ τέλος.

Δὲν πρόκειται στὴν ἀρχὴ κυρίως νὰ φωτίσουμε
τόσο τὴ διάνοιά του, ὅσο νὰ καθησυχάσουμε τοὺς φό-
βους του.

Στὴν πράξη, τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως,
θὰ συμβάλει στὴν ἀπόδοση τῆς γαλήνης. Ὁ ἱερέας θὰ
ἐπιμένει γιὰ τὸ καλὸ του, στὴν παρηγοριὰ καὶ στὴν
βοήθεια ποὺ προσφέρει ἡ θρησκεία. Θὰ προσανατολί-
σει τὴ σκέψη του στὸ Θεό, στὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἔχει
μία ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ Θεὸς συγ-
κρατεῖ τὰ παιδιὰ του μέσα στὴν δοκιμασία, μὲ τὸ
σκοπὸ ὁ πόνο τῆς ψυχῆς νὰ γίνῃ ἓνα μέσον ἀγιοποίη-
σεως. Κι' ὅταν ἡ κρίσις αὐτὴ θὰ εἶναι ἀρκετὰ σαφής,
ὥστε νὰ ἐγγίζει τὴν κατάστασί του, κι' ὅταν θὰ ἔχει
ὁ ἱερέας κερδίσει τὴν ἐμπιστοσύνη του, τότε θ' ἀρχίσει
τὴν κυρίως λεγομένην θεραπευτικὴν. Ἡ θεραπευτικὴ
αὐτὴ βασίζεται ἀφ' ἐνὸς μὲν στὸ κύρος καὶ τὴν προ-
σωπικότητα τοῦ πνευματικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὴν
ὑπακοὴ τῆς λεπτολόγου ψυχῆς.

Ἐπειδὴ αὐτὸς μὲ περιδεῆ συνείδηση ὀφείλει νὰ
ἐγκαταλειφθεῖ τελείως στὴν πνευματικὴ καθοδήγησή,
ὁ πνευματικὸς θὰ προσπαθήσει νὰ κάμει τὴν ὑπακοὴν
κατὰ τὸ δυνατὸν ἄνετη, χωρὶς νὰ παραλείψει νὰ τὴν
ἀπαιτήσῃ ριζικὴ καὶ χωρὶς ἐξαιρέσεις ἐν μέρους τῆς
καθοδηγουμένης ψυχῆς. Ἐξυπακούεται, ὅτι δὲν ἀρκεῖ
ἡ ὑπόσχεσις, πρέπει νὰ ὑπακούσῃ πραγματικά. Πρέ-
πει νὰ τοῦ διευκολύνουμε τὴν ὑπακοήν, δίνοντάς του
«προστάγματα» κατηγορηματικὰ καὶ ἀπόλυτα· δὲν
θ' ἀναφερθοῦμε στὸ «ἴσως» ἢ «στὴν περίπτωσιν αὐτῆς»,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 261 τοῦ ὑπ' ἀρ. 23-24/1982 τεύχους.

* Μερικὲς φορές ἀντὶ τοῦ «περιδεῆς συνείδη-
σις» χρησιμοποιοῦμε τὸ «ἄρρωστος», ποὺ ἐκφράζει
στὴν ἐργασία αὐτὴ τὸ ἴδιο πρᾶγμα.

ΧΡΟΝΙΚΟ ΑΠΟ «ΕΝΑ ΠΑΛΙΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ»

ΑΡΚΑΔΙ, ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΗΝΗ ΤΗΣ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ*

Τοῦ κ. Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ

Δὲν ἦταν ὁμως ὁ καιρὸς καλὸς. Ὁ χιονιάς ἐμπόδιζε τὶς ἐπικουρίες καὶ τὸ Ἀρκάδι ἦταν γραφτὸ νὰ πῆσῃ. Λιγοστεύανε τὰ πολεμοφόδια, ἀχρηστεύονταν τὰ ντουφέκια, ἀλλὰ οἱ Κρητικοὶ ἐμένανε ὀρθοί. Τότε οἱ Τούρκοι σκαφτήκανε νὰ φέρουνε ἀπὸ τὸ Ρέθεμνος μεγάλα κανόνια καὶ τὴ φοβερὴ μπομπάρδα κουτσαχείλα. Οἱ θέσεις γύρω ἀπὸ τὸ Ἀρκάδι εἶχαν περάσει τὸ ἀπόγευμα στὰ χέρια τους. Τώρα εἶχαν νὰ κάνουν μονάχα μὲ τὸ μοναστήρι. Ὁ κλοῖδς ἔσφιγγε δλοένα πιὸ πολὺ...

* * *

... Ἦρτε ἡ νύχτα νὰ ξεκουράσῃ γιὰ λίγο τοὺς πολεμιστές. Μαζωχτήκανε ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τῶν Ἀγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης. Στὰ πρόσωπά τους ἦταν ζωγραφισμένη ἡ ἀγωνία καὶ ἡ κόπωση. Μέσα στὸ νὰ ἡρεμήσανε, πήρανε νέα δύναμη. Ὁ ἡγούμενος Γαβριήλ ἀφῆσε τὸ ντουφέκι κι ἔπιασε τὸ σταυρό. Τὸ Εἰκοσιένα ἀναβίωσε. Ἡ Ὀρθοδοξία κι ὁ Ἑλληνισμὸς ἀδελφώνονταν ὅπως πάντα καὶ στὴν κρίσιμη τούτη ὥρα. Τοὺς μίλησε σὰν πνευματικὸς πατέρας, μὰ καὶ σὰν συμπολεμιστὴς καὶ ἀδελφός:

«Ἀδελφοί, ἔχετε πίστιν εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ Αντριωτὴν τοῦ κόσμου καὶ ἡ σωτηρία ἡμῶν εἶναι θεαταί. Ἡ δέησις καὶ ἡ προσευχὴ ἡμῶν αὕτη ἔχω ἀκράδαντον πίστιν διὸ θέλει ἐξιλεώσῃ τὸν Ὑψιστον ὅπως ἀναστείλῃ τὸν θυμὸν του καὶ καταπάσῃ τὴν προκειμένην θύελλαν καὶ καταγίδα, ἵνα οἱ ἔξω ἀδελφοί μας σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν ἡμῶν καταισχύνοντες τὰς τοῦ ἐχθροῦ φάλαγγας. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἄλλως δόξῃ Ἀδελφῶ, ἄς ἔχωμεν τὴν εὐφροσύνην πεποιθήσῃν διὸ ἐξελέξατο ἡμᾶς εἰς θυσίαν ἁμωμον πρὸς δόξαν τοῦ γένους ἡμῶν καὶ ἐλευθερίαν τῆς φιλιότητος Πατριδος μας. Ἄς μὴ θλιβώμεθα τὸ παράπαν καὶ ἄς συλλογισθῶμεν, διὸ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄνθος ἐν τῇ γῆ καὶ χρότος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ. Μὴ λησμονῶμεν διὸ ὡς ἄνθρωποι μέλλομεν νὰ ἀποθάνωμεν σήμερον ἢ αὔριον, ἂν δὲ σήμερον ἀποθάνωμεν πολεμοῦντες, μόνον ὀλίγας ἡμέρας χάνομεν ἐκ τοῦ ταμείου τῆς ζωῆς ἡμῶν, θὰ ἀπολαύσωμεν δὲ δι' ἀμοιβὴν τὴν εὐλογίαν καὶ τὰς εὐχὰν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ἐς αἰεὶ. Ἄν δὲ ἀποδειλιάσωμεν φεισθέντες τῶν ὀλίγων τούτων ἡμερῶν τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἐξ ἐνὸς θέλομεν στερηθῆ τῆς

αἰωνίου εὐλογίας καὶ θείας μακαριότητος, ἐξ ἄλλου δὲ θέλομεν καταστῆ χλεύη καὶ περιγελωσ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, δειλοὶ δὲ καὶ εὐτελεῖς πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ἡμετέρας Πατριδος. Ἡ πράξις δέ, διὸ ἐμμένετε πιστοὶ εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ὄρκον τῆς ἡμετέρας Πατριδος, καθιστᾷ ὑμᾶς ἄνδρας ἀξιους τοῦ ὀνόματος αὐτῆς, ἡ δὲ ἀπόφασις τοῦ νὰ μένητε ἄκαμπτοι εἰς τὸ ὑπὲρ τῆς Ἐνώσεως σύνθημα ἡμῶν καθιστᾷ ὑμᾶς πᾶσιν ἄνδρας σεβαστοὺς καὶ μεγαλόφρονας καὶ τέκνα ἀληθῆ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ δὲ ἰδέα τῆς ἐκκληρώσεως τούτων καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ χωρισμοῦ τὸν μὲν θάνατον καθιστᾷ γλυκύν, τὴν δὲ ψυχὴν γαληνιαίαν καὶ εὐπρόδοεκτον τῆς αἰωνίου μακαριότητος. Ταῦτα ἐν ὀλίγοις, ἀδελφοί. Τώρα δὲ ἄς ἀσπασθῶμεν ἀλλήλους, ἄς ζητήσωμεν συγχώρησιν παρὰ τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν. Εἶτα δὲ ἄς τραπῶμεν μετ' αὐταπαρηγήσεως καὶ θάρρους εἰς τὰ ἔργα τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὴν θέσιν, ἐν ἣ ἕκαστος ἐτάχθη. Τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας προτιρέπομεν νὰ σπεύδωσιν ἀρόθως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν μαχητῶν, νὰ φέρωσι φουσέκια, νὰ γεμίσωσι τὰ ὄπλα, νὰ καθαρίζωσι αὐτὰ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐν τιμῇ καὶ χρησιότητι δύναται».

Ὅλοι τὸν ἄκουγαν μὲ σεβασμὸν καὶ κουνούσαν συγκατανεύοντας τὸ κεφάλι. Δὲν ἔλεγε κούφια λόγια ὁ Γαβριήλ. Ἦταν ἀληθινὸ παλικάρι, δὲ σκιαζόταν τὸν ἐχθρὸν καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο χύγοντας τὸ αἷμα του ἔδειξε πόσο τᾶνωθε τὰ λόγια αὐτά. Φιληθήκανε τότε ὅλοι, πήρανε συγχώρησιν καὶ μεταλάβανε. Ἡ 9η Νοεμβρίου τοὺς βρῆκε στὸ μετερίζι ἀνύστακτους κι ἀνυποχώρητους. Τὰ κανόνια τῶν Τούρκων ἔκαναν νὰ τρίβουν τὰ θεμέλια τοῦ μοναστηριοῦ. Τὰ βόλια πέφτανε βροχῇ, σταματημὸν δὲν εἶχαν. Οἱ ἔφοδοι, ἡ μία πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἄντι γιὰ βοήθεια, τοὺς ἦρθε ἡ μπομπάρδα κουτσαχείλα. Θερίδ μοναχό. Μ' αὐτὴν πήρανε οἱ Τούρκοι τὸ Ἀρκάδι. Τινάξανε τὴ δυτικὴ πύλη, τὴν ὠραία δυτικὴ πύλη τοῦ μοναστηριοῦ, ποὺ ἦταν κομφοτέχημα τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς μὲ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ κτήτορα: «Μνήσθητι Κύριε τοῦ δούλου σου Νεοφύτου Ἱερομονάχου Δρόσα τοῦ καθηγουμένου καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος». Ἦταν ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους. Ποὺ δὲν ἦρθε ὁμως ἀμέσως...

* * *

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 249 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22/1982 τεύχους.

... Τώρα θέριζε η μάχη. Σώμα με σώμα. "Η πιό σωστά ένας με Τούρκους πολλούς. Κάμποσοι είχαν ταμπουρωθή στα χτίσματα, στα κελιά και συνεχίζανε. Οι γυναίκες είχαν γίνει άντρες και τα παιδιά μεγάλοι. Στο ανάμεσαξύ καταφθάσανε στον τούρκικο στρατό και νέες δυνάμεις. Τους λογαριάζαμε γύρω στις 23 χιλιάδες. Οι υπερασπιστές του μοναστηριού είδανε πιά τί τους περιμένει. Στο σημείο αυτό δύο τινά είχαν να διαλέξουν. Να παραδοθούν ή να τιναχτούν στον άέρα μαζί με τους Τούρκους που μάχονταν κοντά τους. Και θέδαια διαλέξανε το δεύτερο. "Άλλωστε, από την αρχή, αν θέλανε, μπορούσαν να γλυτώσουν. "Ο Μουσταφάς τους τώλεγε και τους τó ξανάλεγε. Τή συνέχεια την περιγράφει στην έφημερίδα «Αύγη» τής "Αθήνας, έτος Θ', αριθμός 1823, φύλλο Σαββάτου 3 Δεκεμβρίου 1866, ó ανταποκριτής της Α.Μ.Ν.Ω. Τήν παραθέτω από εκεί:

«Ανοιχθέντος του ρήγματος, εγένετο ή εφοδος, ή καταστροπευικωιάτη εκείνη διά τους Τούρκους εφοδος, διότι ή εδύχωρος αλλη τής μονής εκαλύφθη διά τριών σιρωμάτων νεκρών και τραυματιών. Έκ τών άλλεπαλλήλων εφορηήσεων είχαν άπανθήσει οί Τούρκοι, και καθ' όλον τόν στρατόν δέν ήκούοντο ειμή άραι και δλασφημίας κατά τών πολιορκουμένων. Φαίνεται ότι τó μέριστον μέρος τών όλων τών επαναστατιών κατήντησε άχρησιον και ó κίνδυνος αυτών εμεγαλύνετο ή άπόφασιν εγένετο και την άπόφασιν αυτήν άνεδέχθη εις νεανίας Κρής, Σκουλάς όνομαζόμενος. Σοί σημειώ έν παρενθήσει, ότι ó μικρός ούτος την ήλικίαν ήρωος ήτο νέος άνεπιγμένος, διότι είχε σπουδάσει εις τας "Αθήνας και τó πλείστον μέρος τής ήλικίας του διέμενεν εκτός τής Κρήτης.

Τρεις άδελφοί αυτού έχουν φονευθή μέχρι τούδε εις την παρούσαν επανάστασιον, όλοι γεννητάιοι και εγγενέταιοι άνδρες, αυτός δέ ό τέταρτος έμελλε να γείνη ό ήρωος του αίματηροτάτου τών δραμάτων, όσα ή αίματογόραπος ίστορία τής πατρίδος της άριθμεί. Τούρκος τις μοι διηγείτο ότι εις γέρον, διασωθείς εκ του "Αρκαδίου, ως σπεύσας να καταφύγη εις τó υπόγειον, τώ έλεγεν, ότι ό νέος Σκουλάς ήμφισθήτει με τινας άλλους την επιχείρησιν τής εκτελέσεως, επιμένων αυτός να θέση πύρ ήτο δέ όλος χαρά, διαν όλοι συνήνεσαν να αναλάβη αυτός την θέσιν του πυρός. "Οποία ιερά και φρικώδης σιγημή διά τους δυστυχείς εκείνους ανθρώπους. "Ένεκα τής καταπαύσεως του πυρός τών πολιορκουμένων, πολλοί Τούρκοι είχαν ουσσορευθή περι τή μονήν και έντός του προωλιού. Τότε ό μικρός Καφάλης έξετέλεσε την αποστολήν του, προσβολήσας έντός βαρελίου πυρίτιδος, περι τó όποιον ήσαν σωρευμένα και άλλα βαρέλια. "Ο θρόντος ήτο φρικώδης. Είς μεγάλην άπόστασιν τα πτώματα μετά τής στέγης έξετινάχθησαν κεκαυμένα. Οί τοίχοι διεσράγησαν και εκρημίσθησαν. "Ανθρωποι, λίθοι, ξύλα, κέραμοι, όπλα, μέλη ανθρώπινα ως βροχή κατέπιπτον μετά την φοβεράν εκρηξιν. Πολλοί δέ άνδρες του τουρκικού στρατού εφορευθήσαν ή ετραυματίσθησαν εκ τών καταπιπόντων τούτων σωματίων, μέγα δέ μέρος του έντός τής αλλής στρατού έπλακώθη από τους κρημισθέντας τοίχους».

(Συνεχίζεται)

“ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑΚΕΣ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ,,

Συνέχεια από τή σελ. 12

γιατί αυτό θα δημιουργούσε μία νέα σειρά τύσεων. Θα τόν μάθουμε επίσης να υπακούει, χωρίς να όφείλουμε να του δώσουμε εξήγησεις για τά «προστάγματα» είναι με κύρος που πρέπει να λυθούν όλες οί δυσκολίες και όλες οί άμφιβολίες τής λεπτολόγου ψυχής, και ό ιερέας θ' άρκεσθεϊ στο να υποδείξει μερικούς γενικούς κανόνες, κατά τó δυνατόν σαφείς. "Όταν γίνει ή αρχή, ό ιερέας δέν θα πρέπει να παραμερισθεϊ, γιατί αυτό θα έχει σαν συνέπεια μία μείωση του κύρους του, θα είναι σαν άπόδειξις άμφιβολίας. Δέν πρέπει ό πνευματικός να κουρασθεϊ να επαναλαμβάνει συχνά τά ίδια πράγματα, αν και όχι πάντοτε με τους ίδιους όρους.

Πολύ ενδιαφέρον επίσης για τή θεραπεία είναι, ν' άρκεσθεϊ ό άσθενής σ' ένα μόνο πνευματικό. "Υπάρχουν άτομα με περιδεή συνείδηση που πηγαινουν από τόν ένα ιερέα στον άλλο. Αυτό είναι μία πλάνη και συντελεϊ στην αύξηση τής ταραχής τους. "Ο άγιος "Αλφόνσος λέγει ότι «ή λεπτολόγος ψυχή δέν πρέπει να εκθέτει τις άμφιβολίες της σ' έναν άλλον έξομολόγο, έστω κι' αν θεωρεί αυτόν τόν δεύτερο σαν έναν

άγιο ή σοφό. "Εάν βρεϊ κάποιον, τόν όποιον μπορεί να εμπιστευθεϊ και για τόν όποιον πιστεύει ότι θα ενδιαφερθεϊ πολύ σοβαρά για τά πνευματικά του ενδιαφέροντα, πρέπει να μείνει μέχρις εκεί και να μη συμβουλευθεϊ κανέναν άλλον. "Εάν δέ κάποτε άναγκασθεϊ ν' άπευθυνθεϊ σ' άλλον ιερέα, θα πρέπει ν' άρκεσθεϊ στο να έξομολογηθεϊ, μόνο για να πάρει την άφεση. Πρέπει δηλ. να παραμείνει στις προδιαγεγραμμένες όδηγίες από τόν κανονικό έξομολόγο, σ' ό,τι άφορά την πνευματική καθοδήγησιν».

Μερικά άτομα με περιδεή συνείδηση, έχουν μία τελείως έσφαλμένη ιδέα για την πνευματική καθοδήγησιν. "Αρκετά άπ' αυτά θεωρούν την καθοδήγησιν σαν κάτι τó παθητικό, ενώ μία καλή καθοδήγησις θα προσπαθήσει άκριβώς ν' αναπτύξει σ' αυτούς την προσωπική δράση. Με την πνευματική καθοδήγησιν, πρέπει να ξαναβρούν συγχρόνως την εμπιστοσύνη στον έαυτό τους, που την είχαν χάσει, και να ξαναγίνουν έτσι αυτοί που είναι. Πρέπει να μάθουν να νικήσουν τόν έαυτό τους με φυσικές και ψυχικές προσπάθειες.

(Συνεχίζεται)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

Της Κας ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΥΤΡΙΚΗ - ΜΠΑΚΟΥ

Θεολόγου - Φιλολόγου

Δύο έννοιες μεγάλες και βασικές για τη ζωή, που στο πρόσωπο της μητέρας συνδυασιμένες και οι δύο αποτελούν ένα μεγάλο πρόβλημα. Ένα πρόβλημα που αναφάνηκε τελευταία με τη μορφή της εργαζόμενης γυναίκας - μητέρας έξω από το σπίτι της. Ένα πρόβλημα που τείνει να γενικευθεί κυρίως στην αστική κοινωνία και που για πολλές μητέρες αποτελεί ένα μεγάλο δίλημμα.

Για να κατανοήσουμε την βαρύτητα και την ευρύτητα του προβλήματος «Οικογένεια και εργασία για τη χριστιανή μητέρα», είναι ανάγκη να δούμε πρώτον τι είναι η οικογένεια, ποιοι οι σκοποί της και μέσα σε ποιά ατμόσφαιρα μπορούν να πραγματοποιηθούν αυτοί; και έπειτα τι είναι η εργασία και ποιές οι υποχρεώσεις της χριστιανής απέναντι σ' αυτήν.

Ο χριστιανικός γάμος είναι ένα από τα επτά μυστήρια της αγίας μας Εκκλησίας. Είναι πράξη κατ' εξαοχήν πνευματική που συντελείται όχι μόνο με την άπλη συνέγωση των δύο συζευγμένων προσώπων, αλλά και με την έκφραση του θελήματος του Θεού («αυξάνεσθε...»). Ο φυσικός δεσμός του γάμου αναδεικνύεται έτσι και θεσμός θεϊός, γι' αυτό και εξαιρείται ο μυστηριακός του χαρακτήρας από την εκκλησία: «ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω». Από αυτό φαίνεται ότι ο γάμος είναι πρώτα υπόθεση του Θεού κι έπειτα των προσώπων.

Ο σκοπός της οικογένειας: Η χριστιανική οικογένεια πρέπει να είναι: «ή κατ' οἶκον Ἐκκλησία» μέσα στην οποία: α) θα τελειουργείται ὁ ἁγιασμός των ψυχῶν με τὴν ἀμοιβαία βοήθεια των συζύγων, όπου τὸ πρῶτον τοῦ ἐνός θὰ ἀναπληροῦ τὸ ὑστέρημα τοῦ ἄλλου, γιὰ τὴ μόρφωση τὴν ψυχὴ ὄλων τῶν μελῶν τῆς τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν» που συνεπάγεται τὴν σωτηρία. β) Θὰ τελειοποιεῖται τὸ μυστήριον τῆς ἐκκολλάφειως χριστιανικῶν προσωπικοτήτων. Γιατὶ τὴν οἰκογένεια δόθηκε ἡ τιμὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος συνδημιουργὸς καὶ συνεργάτης Του γιὰ τὴ συνέχιση τῆς δημιουργίας με τὴ γέννηση εἰκόνων τοῦ Θεοῦ, νέων ἀνθρώπων. Ἡ ἐντολὴ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» ὅπως καὶ τὸ «ἡ γυνὴ διὰ τῆς τεκνογονίας σωθήσεται» εἶναι σαφῆς. ὅσο καὶ ἂν ἀντιδρᾷ σ' αὐτὸ ἡ ὀλισθητικὴ ἐποχὴ μας. γ) Κέντρο ἱεραποστολῆς: Σκοπὸς τῆς χριστιανικῆς οἰκογένειας εἶναι νὰ προσελκύσει καὶ ἄλλους στὸ Χριστὸ με τὴ φιλανθρωπικὴ ἐργασία, τίς κατ' οἶκον συγκεντρώσεις με ἄλλες χριστιανῆς μητέρες, με τὴν ἐκμετάλλευση κάθε δυνατότητας γιὰ τὴν ἐπέκταση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Αὐτοὶ οἱ σκοποὶ μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν μέσα σὲ μιὰ εἰρηνικὴ, χαρούμενη, σεμνὴ, εὐλαδικὴ σπιτικὴ ατμόσφαιρα που θὰ μυρίζει λιβάνι καὶ θὰ μαρτυρεῖ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴ διακόσμηση - τὴ διαδικοθήκη μέχρι τίς λεπτομέρειες τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ὅλα μαρτυροῦν Χριστὸν ὥστε τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας νὰ βρίσκουν τὴ γαλήνη, τὴν ἀνακούφιση, τὴν χαρὰ, τὴν ἀσφάλεια καὶ νὰ παίρουν δυνάμεις γιὰ τὸ διπλὸ ἀγῶνα τῆς ζωῆς, τὸν ἐσωτερικὸ καὶ ἐξωτερικὸ που θὰ ἀποδλέπει στὸ «ἅγιοι γίνεσθε».

Ἄς μὴν ἐπεκταθοῦμε περισσότερο, γιὰ νὰ ἰδοῦμε καὶ τί εἶναι ἐργασία.

Ἡ ἐργασία εἶναι ἡ πρώτη καὶ βασικὴ πηγὴ που ἐξασφαλίζει: τὰ ἀπαραίτητα οἰκονομικὰ ἀγαθὰ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ ἔχει: ὄχι μόνο οἰκονομικὴ ἀλλὰ καὶ μεγάλη ἠθικὴ σημασία.

Οἱ πηγὲς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας τονίζουν ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἡ πρώτη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο: «ἔλαβε τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῇ παραδείσῳ ἐργάζεσθαι: αὐτὸν καὶ φυλάσσειν» (Γεν. 2' 15). Ἡ ἠθικὴ σημασία τῆς ἐργασίας ἐξαιρεται γιὰτὶ ὁ κόσμος εἶναι προῖον τῆς ἐργασίας τοῦ ἴδιου τοῦ Δημιουργοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ καὶ μετὰ τὴν συντέλεση τῆς Δημιουργίας ὁ Θεὸς παρουσιάζεται στὴν Ἀγ. Γραφὴ ὡς «ἀεὶ ἐργαζόμενος» που προνοεῖ γιὰ τὸν κόσμο, ὅπως θεοκρίνει: ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: «ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὼ ἐργάζομαι» (Ἰω. ε', 17).

Ἡ ἐργασία ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸ σὺν εὐλογία, ὥστε με αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ συνεργάτης τοῦ Θεοῦ στὸ ἔργο τῆς Θεϊκῆς Προνοίας γιὰ χάρη τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ παιδαγωγεῖται μ' αὐτὴν, νὰ προάγεται καὶ νὰ τελειοποιεῖται ἠθικὰ, σύμφωνα με τὸ: «ἐκαστος ἐφ' ὃ ἐκλήθη».

Ἔτσι γίνεται φανερὴ καὶ ἀδιὰμφισδότητη ἡ κοινωνικὴ σημασία τῆς ἐργασίας καὶ κατανέμεται σὲ κάθε ὀργανωμένη κοινωνία στὰ διάφορα ἐπαγγέλματα.

Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία τονίζει ὅτι ἡ προσωπικὴ ἐργασία που γίνεται σύμφωνα με τὴ χριστιανικὴ πίστη καὶ ἀγάπη, ἡ κάθε εἶδος ἐντιμὴ ἐργασία, ἀποκτάει ἀξία καὶ ἀποδοίνει ἱερὴ ὑποχρέωση κάθε ἀνθρώπου που μπορεῖ νὰ ἐργάζεται.

(Συνεχίζεται)

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Ὁ μήνας τῶν μεγάλων Πατέρων.

Ο ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, ἀπὸ ἀποψη ἐορτολογίου, ἔχει ἓνα ἰδιαίτερο γνώρισμα ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους μῆνες τοῦ ἔτους. Κατὰ τὴ διάρκειά του, λάμπουν στὴ μνήμη τῆς Ἐκκλησίας ὀνόματα Πατέρων ἀπὸ τοὺς πρὸ μεγάλους τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς. Τοὺς σημειώνουμε, θέτοντας σὲ παρένθεση τὴν ἡμερομηνία τῆς ἐορτῆς τους. Μέγας Βασίλειος (1). Γρηγόριος ὁ Νύσσης (10). Μέγας Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (18). Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς, ἀπὸ τοὺς κορυφαίους θεολόγους τοῦ Βυζαντίου (21). Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς (25). Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (27, Ἀνακομιδῆ λειψάνων του). Ἐφραίμ ὁ Σύρος, σύγχρονος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, συγγενικὸ πνεῦμα μὲ αὐτόν (28). Καὶ μαζὶ οἱ «αρεῖς φωστῆρες τῆς τρισηλίου Θεότητος», Βασίλειος, Γρηγόριος, Χρυσόστομος (30). Τὸ φῶς τοῦ χρυσοῦ αἰῶνα τῆς χριστιανισμοῦ, τῆς περιόδου δηλαδὴ ποὺ φάνηκαν καὶ ἔδρασαν τὰ ὑπέροχα αὐτὰ ἀναστήματα τῆς θείας Χάρως, διδάσκοντας στὴν οἰκουμένη τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴ διαδρομὴ τοῦ καιροῦ, τὸ κοινωνοῦμε κατὰ τὸ μῆνα αὐτὸν μὲ περισσότερη διαφύλαξη, καθὼς μᾶς τοὺς ἀναθυμίζει ἡ ὀρθόδοξη λατρεία. Ξεχωριστὰ οἱ κληρικοὶ μας, μὲ αὐτὲς τὶς λειτουργικὲς εὐκαιρίες, ἄς λάβουν πρὸς ἔμπνευση ὑπ' ἑσπερὰ, γιὰ τὸ ποιμαντικὸ ἔργο τους, αὐτὸ τὸ πολυπόσωπο λαμπρὸ πρότυπο.

Δύσκολο κήρυγμα.

ΣΤΗΝ ἐποχὴ μας, τόσο ἀκρατὰ ὑλόφρονη, ἀφθονεῖ ὁ ἀνθρώπινος τύπος ποὺ ἡ Βίβλος τὸν λέει «σαρκικό». Ἔτσι, ἡ μαρτυρία τοῦ Χριστοῦ, σὲ στίγμα τῆς Ἐκκλησίας, δὲν βρῖσκει εὐκόλα ἀπήχηση. Οἱ κήρυκες τοῦ θείου λόγου τὸν ἔχουν ὑπ' ἑσπερὰ. Ἡ πείρα τους τὸ ἐπιβεβαιώνει. Θυμοῦνται, ἔτσι, τὸ ἀποστολικὸ ρητό: «Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;» (Β' Κορ. σι' 14). Σωστὰ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς, διάσημος σὲς ἡμέρες μας, παρατηρεῖ: «Συμβαίνει μὲ αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους, τόσο ἀνίδεοι, ποὺ εἶναι, ὅ,τι καὶ σὶν ἐκ γενετῆς τυφλοὶ, ποὺ δὲν ἔχει συνείδηση τί πολύτιμο πρᾶγμα τοῦ λείπει, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Πῶς λοιπὸν νὰ ἐκτιμήσουν καὶ νὰ ποθήσουν τὸ Ἐδαγγέλιον;».

Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅμως, ὅτι τὸ κήρυγμα αὐτό, συνοδευόμενον μὲ ἐκεῖνο τῶν ἔργων, ποὺ εἶναι πρὸς εὐγλωττο, ἀποδίδει ὄχι σπάνια καρπούς. Καὶ παύει, ἔτσι, νὰ εἶναι δύσκολο.

Ὁ Ἅγιος Σιλβέστρος.

ΣΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, τιμᾶμε τὴν 2α τοῦ μηνὸς ἓναν Ἅγιο τῆς ἀρχαίας ἐνωμέ-

νης Ἐκκλησίας. Ἐλαμψε τὸν Δ' αἰῶνα, κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἔχοντας διαδεχθεῖ σὶν ἀποστολικὸ θρόνο τῆς Ρώμης τὸν πάπα Μιλτιάδη (314). Ἦταν ἀγαθὴ καὶ εὐσεβὴς ψυχὴ. Τὸ συναξάρι του ἀναφέρει ὅτι, προικισμένος ἀπὸ τὸ Θεὸ μὲ τὴ χάρι τῆς θαυματουργίας, γιάτρωσε τὸν Κωνσταντίνου ἀπὸ τὴ λέπρα ποὺ εἶχε πάθει. Ἀντιπροσωπεύθηκε στὴν Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ποὺ συνήλθε στὴ Νίκαια τὸ 325, ἀπὸ δυὸ Λατίνους προσβυτέρους, τὸ Βίτωρα καὶ τὸ Βικέντιο. Τὸ ὄνομά του ἐπίσης συνδέον μὲ ἐκεῖνο τοῦ πρώτου χριστιανοῦ αὐτοκράτορα οἱ θρόνοι γιὰ τὴν ἴδρση διαφόρων κωνσταντινείων ναῶν τῆς Ρώμης: Λατερανοῦ, Ἁγίου Πέτρου, Τ. Σταυροῦ, Ἁγίου Παύλου ἔξω τῶν τειχῶν, Ἁγίας Ἀγνῆς καὶ Ἁγίου Λαυρεντίου. Ἄν καὶ ὁ βίος του παρουσιάζει ἀρκετὰ κενά, εἶναι βέβαιο πὸς ὑπῆρξε ἓνας ἀπ' οὓς πρὸ ἐνάρετους προκαθημένους τῆς ἀρχαίας Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα.

ΑΥΤΟΝ τὸ μῆνα, γιορτάζουν δυὸ Ἅγιοι μὲ τὸ ὄνομα Τατιανῆ. Ἡ μιά, σὲς 5, εἶναι Ὁσία, ποὺ μνημονεύεται χωρὶς συναξάρι καὶ ἔτσι ἀγνωστὸν τὸν τόπο καὶ τὴν ἐποχὴ ποὺ φώτισε τὴν ψυχὴν μὲ τὴν ἀρετὴ τῆς. Ἡ ἄλλη, ποὺ τιμᾶται καὶ ἀπὸ τὴ Δύση σὲς 12, καταγόταν ἀπὸ τὴ Ρώμη καὶ ἦταν βλαστὸς πλούσιας οἰκογένειας. Ἐλαμψε σὶν καιρὸ τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλεξάνδρου Σεβήρου (208 - 235), ὅποτε μαρτύρησε.

Ἡ φωνὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

ΕΝΑΣ ἀπὸ τοὺς Ἁγίους τῆς νεότερης Ὀρθοδοξίας, ὁ Ἰωάννης τῆς Κροστιάνδης (10' αἰ.), γράφοντας μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐορτὴ τῶν Θεοφανείων, ποὺ τὸ νόημά της εἶναι ἡ αὐτοαποκάλυψη τῆς Ἁγίας Τριάδος στοὺς ἀνθρώπους, παρουσιάζει τὴ Θεότητα νὰ μιλᾷ ἔτσι σὶν κάθε πιστό: «Εἶμαι ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἡ ζωὴ σου, Ἡ εἰρήνη σου. Ἡ χαρὰ σου. Ἡ εὐλογία σου. Ὅ,τι ἔχεις καὶ δὲν ἔχεις σ' αὐτὸν τὸν κόσμον. Νὰ εἶσαι λοιπὸν σιγαμμένος πρὸς ἐμένα μὲ σέβας καὶ ἀγάπη. Μὴ μὲ προσβάλλεις σὲ πρόσωπο τοῦ πλησίον σου, τῆς εἰκόνας μου. Μὴ περιμένεις ἀπὸ ἄλλου ὅ,τι ἔχεις ἀνάγκη. Ἐγὼ ἔκτισα τὰ πάντα. Ἐγὼ μπορῶ νὰ μεταβάλλω τὶς πέτρες σὲ ἄριους καὶ νὰ κάνω νὰ ξεπηδάει νερὸ ἀπὸ τὸ θρόνο. Μείνε λοιπὸν πάντα μαζὶ μου, γιὰ ν' ἀπολαμβάνεις τὴν ἀληθινὴ μακαριότητα. Ποτε δὲν θὰ διαπεύσω τὴν ἐμπιστοσύνη σου. Πάντα θὰ σὲ γαληνεύω καὶ θὰ ἀνακαινίζω ὡς αἰοῦ τὴν νεότητά σου».